

**ŚLADAMI PISARZY I POETÓW
LUBELSZCZYZNY
ĆWICZENIA DLA OBCOKRAJOWCÓW**

CHEŁM 2024

Projekt jest finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach Programu Promocja Języka Polskiego
(This project has been supported by the Polish National Agency for Academic Exchange under the Promocja Języka Polskiego programme)

Śladami pisarzy i poetów Lubelszczyzny
Ćwiczenia dla obcokrajowców

Projekt jest finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach Programu Promocja
Języka Polskiego
(This project has been supported by the Polish National Agency for Academic Exchange under the Promocja
Języka Polskiego programme)

Materiały dydaktyczne
zostały opracowane w ramach projektu
Śladami pisarzy i poetów Lubelszczyzny
realizowanego przez
Państwową Akademię Nauk Stosowanych w Chełmie

redakcja
Lucyna Sikorska

Za stronę merytoryczną opublikowanych materiałów dydaktycznych,
a także za ewentualne naruszenie praw autorskich odpowiadają autorzy.

ISBN 978-83-966895-6-6

Chełm 2024

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

Projekt jest finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach Programu Promocja
Języka Polskiego
(This project has been supported by the Polish National Agency for Academic Exchange under the Promocja
Języka Polskiego programme)

Spis treści

BEATA KUCHARSKA Związki Mikołaja Reja z Lubelszczyzną	5
BEATA KUCHARSKA „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”, czyli rzecz o twórczości Mikołaja Reja	16
LUCYNA SIKORSKA Bolesław Prus – na tropie najbardziej tajemniczego polskiego pisarza (przyczynek do biografii)	23
LUCYNA SIKORSKA Serce serc. Najważniejsze cechy twórczości Bolesława Prusa	38
MARIA BORCIUCH Stefan Żeromski znany i nieznany (zarys biografii).....	49
BEATA KUCHARSKA Odkrywanie Żeromskiego. Twórczość literacka autora „Przedwiośnia”	57
LUCYNA SIKORSKA Józef Czechowicz – poeta z Lublina. Życie i twórczość	66
ZYGMUNT GARDZIŃSKI Lubelszczyzna widziana oczami polskich pisarzy	78

Związki Mikołaja Reja z Lubelszczyzną

Mikołaj Rej zapisał się w historii jako „ojciec polskiej literatury” z Nagłowic oraz poeta, który reprezentował rodzime wartości szlacheckie epoki renesansu. Ten dość nobliwy wizerunek uzupełniają dwa drzeworyty, jedyne portrety przedstawiające Reja w podeszłym wieku – z dostojną miną, w kontuszu i delii, typowym dla szlachty stroju. Czy właśnie taki był Mikołaj Rej, herbu Oksza – polski szlachcic i sarmata, który dbał o swoje włości jak inni ziemianie? W jakiejś mierze, tak. Na pewno cenił wartości szlacheckie, które dla niego – podobnie jak dla grupy społecznej, z której się wywodził – były równoznaczne z patriotyzmem i polskością. Szanował tradycję i historię, dbał o ojcowiznę oraz o ziemię na Lubelszczyźnie, które zyskał wraz z posagiem żony, Zofii Kościelniówny, córki kasztelana przemyskiego. Starał się być dobrym mężem i ojcem, zgodnie z wyznawaną przez niego wiarą chrześcijańską oraz polskim modelem rodziny, w którym obowiązkiem mężczyzny była troska o bliskich i majątek. Gdy zestawimy ten obraz z obowiązującymi wówczas podstawowymi wzorcami osobowymi szlachcica-ziemianina oraz patrioty-obywatela, to można byłoby uznać postać Reja za alter-ego „człowieka poczciwego” z jego twórczości.

Jednak Rej był postacią o wiele barwniejszą, a wiemy to dzięki jego związkom z ziemią lubelską. Na podstawie kronik i zapisów sądowych, a także doniesień z listów oraz wspomnień ludzi tamtej epoki, Rej jawi się jako postać pełna paradoksów, wzbudzająca skrajne emocje.

Sąsiedzi doceniali jego ambicje, wytrwałość w dążeniu do celu oraz talent do pomnażania dobytku. Pisarz umacniał swoje wpływy, zakładając wsie i kupując ziemię. Wiadomo, że w 1547 roku uzyskał od króla polskiego, Zygmunta Starego, przywilej lokacyjny dla Rejowca, co nie tylko pozwalało na organizowanie jarmarków i targów handlowych, ale też miało znaczący wpływ na przyciąganie osadników – rzemieślników i kupców. Z drugiej strony ambicje Reja stały się powodem do wielu zatargów z okolicznymi szlachcicami, z którymi walczył żarliwie o granice, młyny czy stawy rybne. Księgi sądowe

tamtego czasu pełne są zapisów jego sporów, co nie przysparzało mu przyjaciół, ale też budziło powszechny szacunek i obawę. Zaangażowani w te spory sąsiedzi zarzucali Rejowi chciwość i pazerność, nazywając go „pieniaczem”. Zaś z perspektywy pisarza była to tylko walka o sprawiedliwość. Jak dowodził w „Kapitullum V”: „Przeto poczciwy człowiek ma pilnie przestrzegać, aby go ani stan żądny, ani [szl]achectwo, ani żadna wspani[a]łość od innych cnót nie odciągała, a zwłaszcza od tej świętej sprawiedliwości a od tego wszech cnót prawego celu” [poprawki w tekście BK].

Zapewne nie bez znaczenia w niełatwych relacjach sąsiedzkich było wyznanie Reja, który choć wychowany w katolickiej rodzinie, z czasem przyjął wiarę protestancką i stał się gorliwym zwolennikiem nauk Jana Kalwina. Zakładając Rejowiec, gdzie przeprowadził się ze swoją rodziną, planował stworzenie miejsca jak ze swego „Żwierciadła”, gdzie będzie żył w zgodzie z prawem Boskim wśród rodziny i najbliższych. Miał nadzieję na rozwijanie struktur religii kalwińskiej w okolicy, o czym wiadomo z kronik na temat spotkań na dworze hetmana koronnego, Mikołaja Sieniawskiego, znanego reformatora protestanckiego w Rzeczypospolitej. W efekcie Rej założył pierwszy zbor kalwiński w okolicy Rejowca, a potem kolejne na terenach innych swoich ziem. Zależało mu na stworzeniu przyjaznej społeczności, bo jak pisał, „kto przyjaciela nie ma, jest jakoby malowany obraz na ścianie, co na wszystkie patrzy, a z nikim nie mówi”.

Należy też wspomnieć o innej misji, którą chciał realizować w Rejowcu, mianowicie szerzyć wśród lokalnej społeczności ideę kształcenia umysłu i charakteru. Tworząc po polsku, edukował rodzimą szlachtę, wzmacniając w nich poczucie narodowej tożsamości. Cenił książki i zachęcał do częstego czytania. Jego zdaniem, lektura może zapewnić każdemu człowiekowi to, co niezbędne. Nie trzeba wyjeżdżać, aby poznać świat – wystarczy mieć bibliotekę. Twierdził, że „Czytać poczciwemu, kto umie, jest rzeczą potrzebną... Zbiegasz wszystek świat lekkim kosztem tuż na miejsce siedząc, tak jakobyś wszędzie oczywiście był, a jakobyś wszystko widział...” (cytat z „Żywota człowieka poczciwego”).

SŁOWNICZEK

ojcowizna	majątek ziemski odziedziczony po ojcu
ziemianin	właściciel ziemski
przywilej lokacyjny	dokument pozwalający na założenie miasta lub wsi
osadnik	osoba, która osiedla się na nowym terenie
reformacja	ruch religijny w XVI wieku, który doprowadził do powstania kościołów protestanckich
sąd ziemski	lokalny sąd w dawnej Polsce, który rozstrzygał sprawy majątkowe i spory sąsiedzkie
kalwinizm	nurt protestantyzmu stworzony przez Jana Kalwina
sarmata	określenie szlachcica w dawnej Polsce, podkreślające jego dumę i pochodzenie
pocziwy	w dawnej polszczyźnie: dobry, uczciwy, prostolinijny człowiek
kontusz	długi, wierzchni strój noszony przez polską szlachtę w XVI i XVII wieku, zapinany na guziki, często przewiązywany pasem
delia	elegancki płaszcz szlachcica, zakładany na kontusz, najczęściej podszywany futrem
pieniacz	dosł. „ten, co lubi się procesować”, wytaczać procesy z błahego powodu
nobliwy	dostojny, szacowny, z francuskiego ‘noble’ – <i>szlachetny/ szlachecki</i>

- I. Proszę zaznaczyć prawidłową odpowiedź.
1. Z jakimi wartościami identyfikował się Mikołaj Rej, które reprezentował w swojej twórczości?
 - A. Ze szlacheckimi i patriotycznymi.
 - B. Z kosmopolitycznymi.
 - C. Z oświeceniowymi.
 2. Co otrzymała w posagu żona Reja, Zofia Kościeniówna?
 - A. Dwór w Nałęczowie.
 - B. Ziemie na Lubelszczyźnie.
 - C. Górkę Chełmską.
 3. Po otrzymaniu ziem w okolicach Chełma Rej starał się założyć tam osadę. Czego potrzebował, aby to zrobić?
 - A. Prawa nadania od burmistrza.
 - B. Tytułu szlacheckiego nadanego przez hetmana koronnego.
 - C. Przywileju lokacyjnego od króla polskiego.
 4. W którym roku Rej uzyskał przywilej lokacyjny dla Rejowca?
 - A. 1561
 - B. 1547
 - C. 1559
 5. Co było jednym z celów Reja w założonym przez niego Rejowcu?
 - A. Rozwijanie struktur religii kalwińskiej.
 - B. Rozwijanie handlu międzynarodowego.
 - C. Budowanie obronnych fortyfikacji.
 6. Jakie wyznanie przyjął Mikołaj Rej w dorosłym życiu?
 - A. Prawosławne
 - B. Protestanckie
 - C. Katolickie
 7. Z jakiego powodu Rej uważany był przez sąsiadów za bardzo kłótliwego człowieka?
 - A. Nie lubił ludzi i przepędzał wszystkich gości.
 - B. Był kiepskim szachistą, więc często kłócił się, gdy przegrywał.
 - C. Toczył liczne spory w sądach o granice, młyny, stawy.
 8. Jak Mikołaj Rej postrzegał czytanie książek?
 - A. Jako zajęcie mało przydatne w codziennym życiu.

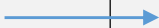
- B. Jako konieczność dla kształtowania umysłu człowieka.
- C. Jako rozrywkę dla możnych.
9. Kto był autorytetem dla Reja i wspierał jego plany rozwijania struktur kalwińskich w okolicy?
- A. Hetman koronny Mikołaj Sieniawski.
- B. Król Zygmunt August.
- C. Poeta Jan Kochanowski.
10. Parafrazując Reja, nie trzeba wyjeżdżać z Rejowca, aby poznać cały świat. Dlaczego?
- A. Bo Rejowiec stał się centrum bursztynowego szlaku handlowego.
- B. Bo wystarczy mieć książki i bibliotekę.
- C. Bo wystarczy mieć światły umysł i wyobraźnię.

Pytania do tekstu w formie quizu interaktywnego – link i kod QR:

<https://wordwall.net/play/84736/375/748>

II. Proszę połączyć określenia z definicjami:

	reformacja		ruch religijny w XVI wieku, który doprowadził do powstania kościołów protestanckich
1	kontusz	A	w dawnej polszczyźnie: dobry, uczciwy, prostolinijny człowiek
2	poczciwy	B	osoba, która lubi się procesować
3	sarmata	C	długi, wierzchni strój noszony przez polską szlachtę w XVI i XVII wieku, zapinany na guziki, często przewiązywany pasem
4	delia	D	elegancki płaszcz szlachcica, zakładany na kontusz, najczęściej podszywany futrem
5	osadnik	E	dokument pozwalający na założenie miasta lub wsi
6	przywilej lokacyjny	F	majątek ziemski odziedziczony po ojcu
7	ziemianin	G	określenie szlachcica w dawnej Polsce, podkreślające jego dumę i pochodzenie
8	ojcowizna	H	właściciel ziemski
9	pieniacz	I	osoba, która osiedla się na nowym terenie

III. Proszę wskazać te tytuły utworów Mikołaj Reja, które zostały wymienione w tekście.

„Figliki”	„Książki nadobne o potopie Noego”	„Lew z kotem” (dialog)
„Żywot człowieka poczciwego”	„Żwierciadło”	„Krótka rozprawa między trzema osobami: panem, wójtem i plebanem:
„Pies z kurem” (dialog)	„Kapitulium”	„Żywot Józefa”

IV. Proszę – według wzoru – utworzyć formy liczby pojedynczej lub mnogiej podanych wyrazów.

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
sarmata	sarmaci
zwierciadło	
	rozprawy
polski szlachcic	
	reformatorzy
kłótniwy człowiek	

- V. W tekście zostały zacytowane trzy maksymy autorstwa Mikołaja Reja. Proszę z podanych poniżej wyrazów ułożyć poznane przysłowia. Uwaga! Początek zdań został wyróżniony czcionką.

Czytać	wszystko widział...”	pocziwemu,
kto umie,	tak jakbyś wszędzie oczywiście był,	a jakobyś
Zbiegasz (zwiedzasz) wszystkich (cały) świat,	jest rzeczą potrzebną...	lekkim kosztem tuż na miejsce siedząc,

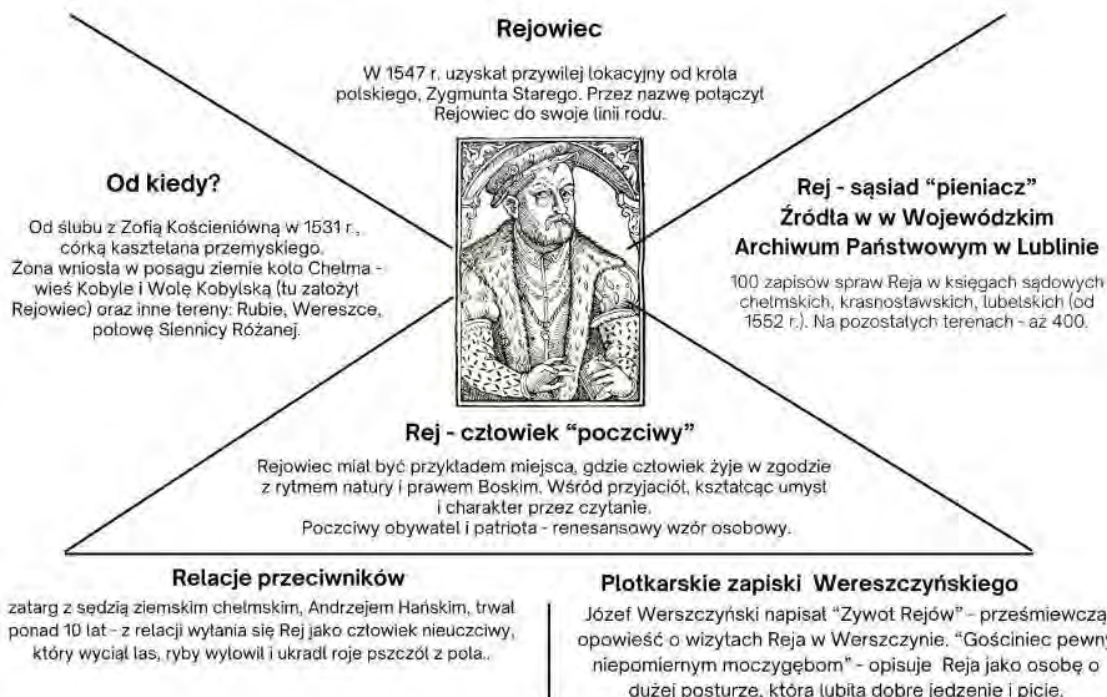
.....

„Kto	co na wszystko	jest jakby	malowany obraz
na ścianie,	przyjaciela nie ma,		patrzy,
z nikim	nie	mówi”.	a

.....

VI. Proszę zapoznać się z infografiką prezentującą dodatkowe informacje na temat Reja oraz jego związków z ziemią lubelską, a następnie, korzystając z informacji zawartych w diagramie oraz w tekście, proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

ZWIĄZKI MIKOŁAJA REJA Z ZIEMIĄ LUBELSKĄ

	P	F
Początek związków Mikołaja Reja z ziemią krakowską wiąże się z konkretną datą – 1531 rokiem – kiedy poślubia Zofię Koscieniówną, córkę kasztelana przemyskiego.		
Młoda żona wniosła posag, a wraz z nim ziemie w okolicach Hrubieszowa: wieś Kobyle i Wólkę Kańską (gdzie potem powstanie Rejowiec), a także Raciborowice, Marysin i Kułakowice.		
Szesnaście lat później (w 1547 roku) Rejowi udaje się pozyskać przywilej lokacyjny nadany przez króla polskiego, Zygmunta Starego.		
Pisarz założył Rejowiec, który ze względu na swoją nazwę staje się ważnym miejscem dla rodu Rejów.		

Historycy pisali o Reju jako „ojcu literatury polskiej”, ale też jako człowieku szczególnie spolegliwym i uległym.		
Wpływ na taki wizerunek miały relacje zaprzyjaźnionych lub spokrewnionych sąsiadów Reja, z którymi wspólnie uprawiał ziemię, zakładał stawy, sadził lasy, czy zajmowała się rojami pszczół.		
Jednym z takich wrogich narratorów był sędzia chełmski, Andrzej Hański, który oskarżał pisarza o nieuczciwość i dwulicowość.		
Podobnie pozytywny wizerunek Reja odmalował inny poeta-ziemianin, Józef Wereszczyński, który zarzucał mu nadmierną uległość i bycie „człowiekiem poczciwym”, co wiązało się ze stratą dla jego majątku i rodziny.		
Pamiętać jednak należy o przyjaźniach Reja z możliwymi i światłymi Polakami, jak hetman koronny, Mikołaj Sieniawski, reformator i człowiek o nieposzlakowanej opinii. To na jego dworze bywał regularnie Mikołaj Rej, ciesząc się poparciem hetmana, a także uznaniem ze strony innych bywalców koronnych zjazdów szlacheckich.		

KLUCZ

I.1A, 2B, 3C, 4B, 5A, 6B, 7C, 8B, 9A, 10B

II.1C, 2A, 3G, 4D, 5I, 6E, 7H, 8F, 9B

III. „Żywot”, „Żwierciadło”, „Kapitulium”

IV. Żwierciadła, rozprawa, polscy szlachcice (grupa mężczyzn)/ polska szlachta (stan), reformator, kłótniwi ludzie

V. Czytać pocziwemu, kto umie, jest rzeczą potrzebną... Zbiegasz wszystek świat lekkim kosztem tuż na miejsce siedząc, tak jakobyś wszędzie oczywiście był, a jakobyś wszystko widział...”, „Kto przyjaciela nie ma, jest jakby malowany obraz na ścianie, co na wszystko patrzy, a z nikim nie mówi”

VI. Wersja prawidłowa: Początek związków Mikołaja Reja z ziemią lubelską wiąże się z konkretną datą – 1531 rokiem – kiedy poślubia Zofię Kościeniówną, córkę kasztelana przemyskiego. Młoda żona wniosła posąg, a wraz z nim ziemie w okolicach Chełma: wieś Kobyle i Wolę Kobylską (gdzie potem powstanie Rejowiec), a także Rubie, Wereszce i Siennicę Różaną. Szesnaście lat później (w 1547 roku) Rejowi udaje się pozyskać przywilej lokacyjny nadany przez króla polskiego, Zygmunta Starego. Pisarz założył Rejowiec, który ze względu na swoją nazwę staje się ważnym miejscem dla rodu Rejów. Historycy pisali o Reju jako „ojcu literatury polskiej”, ale z drugiej strony jako człowieku skłonny do wszczynania awantur i pieniactwa. Wpływ na taki wizerunek miały relacje nieprzychylnych lub wrogich sąsiadów Reja, z którymi wadził się w sądach o ziemie, stawy, lasy, czy roje pszczół. Jednym z takich wrogich narratorów był sędzia chełmski, Andrzej Hański, który oskarżał pisarza o nieuczciwość i dwulicowość. Podobnie negatywny wizerunek Reja odmalował inny poeta-ziemianin, Józef Wereszczyński, który zarzucał mu chciwość, nieumiarkowanie i zachowanie dalekie od bycia „człowiekiem pocziwym”. Pamiętać jednak należy o przyjaźniach Reja z możnymi i światłymi Polakami, jak hetman koronny, Mikołaj Sieniawski, reformator i człowiek o nieposzlakowanej opinii. To na jego dworze bywał regularnie Mikołaj Rej, ciesząc się poparciem hetmana, a także uznaniem ze strony innych bywalców koronnych zjazdów szlacheckich.

**„A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy
nie gęsi, iż swój język mają”, czyli rzecz o twórczości
Mikołaja Reja**

Mikołaj Rej, uznawany za „ojca polskiej literatury”, zyskał to miano dopiero w XIX wieku, kiedy zaczęto doceniać jego twórczość pisaną w rodzimym języku, dostępnym i zrozumiałym dla większości renesansowych Polaków ze stanu szlacheckiego. Rzadziej posługiwali się oni łaciną – językiem literatury pięknej. Słynna maksyma „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” pochodzi z tomu „Figlików” Reja, czyli odmiany epigramatu prezentującego zabawne sceny z życia dworskiego i szlacheckiego. Swojski koloryt sarmacki i humor w jego rymowanych facecjach, czyli żartobliwych opowieściach, zapewniły mu dużą popularność. Nie zabrakło też głosów krytycznych dowodzących, że poeta z Nagłowic nakłania do tworzenia po polsku, bo jest niewykształcony i nie zna „języka poetów” – łaciny.

Rej sprzeciwiał się elitarnemu podejściu do literatury, dlatego pisał po polsku o myślach, uczuciach i powinnościach, bawiąc i wychowując swoich czytelników. Dawał przykład, jak należy realizować renesansowy postulat rozwoju języka narodowego. Uważał, że rodzimy język jest nie tylko codziennością Polaków, ale też ich nauką i modlitwą, a wychowanie powinno opierać się na częstym czytaniu, ponieważ „kto nie rozważa, mądrych słów słuchając, jako wół lutni słucha, [czy] trąby zając”.

Wielokrotnie zachęcał swoich czytelników: „A to miej na pieczy, abyś czytał, kiedy tylko możesz”. Sam czytał często i dużo, również utwory pisane po łacinie. W jego czasach nie istniało zjawisko plagiatu, a poeci swobodnie czerpali z wątków fabularnych oraz bohaterów z poznanych opowieści. W twórczości Reja łatwo dostrzec jego doświadczenia czytelnicze, np. w wierszowanych dialogach, dramatach (np. w „Kupcu” i „Żywocie Józefa”)

czy w „Wizerunku własnym żywota człowieka poczciwego” (będącego parafrazą tekstu włoskiego „Zodiacus”). Historycy literatury podkreślają, że to rodzaj adaptacji tekstów dydaktycznych do rodzimej kultury i tradycji szlacheckiej, a także zwracają uwagę na kreatywność i wszechstronność Reja jako autora.

Warto również wspomnieć o nieprawdziwym założeniu, wciąż obecnym w podręcznikach szkolnych do nauki języka polskiego, że w renesansie istnieli dwaj popularni poeci: prostak Mikołaj Rej i poeta-doctus (wykształcony) Jan Kochanowski. Twierdzi się, że ten pierwszy zazdrościł drugiemu, krytykując jego twórczość. Zaprzecza temu fragment jednego z utworów Reja zamieszczonych w zbiorze pt. „Zwierzyniec, w którym rozmaitych ludzi, [zwierząt] i ptaków kształty, przypadki i obyczaje są właśnie wpisane”, gdzie oddał hołd Kochanowskiemu jako zdolnemu poecie i wielkiemu patriocie.

SŁOWNICZEK

rodzimy	lokalny, krajowy; w kontekście języka oznacza język narodowy.
renesansowy	związany z epoką renesansu, zwany odrodzeniem.
fragmentaryczne	niepełne, częściowe; odnosi się do wykształcenia zdobywanego w niewystarczającym stopniu.
maksyma	forma powiedzenia, zasady lub powszechnie uznawanej prawdy.
epigramat	krótka, zwięzła forma poetycka, często zawierająca dowcipne refleksje.
postuluje	głosi, proponuje; odnosi się do idei promowania pisania w języku polskim.
plagiat	przywłaszczenie cudzych pomysłów lub tekstów; w tym kontekście – brak zjawiska w czasach Reja.
sarmacki	przymiotnik opisujący tradycje i kulturę szlacheckie w dawnej Polsce.
adaptacja	przystosowywanie, w tym kontekście odnosi się do przystosowywania tekstów dydaktycznych do polskiej kultury.
hołd	wyraz szacunku lub uznania; w tym kontekście odnosi się do uznania talentu Kochanowskiego.

I. Proszę zaznaczyć prawidłową odpowiedź.

11. Od kiedy określa się Mikołaja Reja mianem „ojca literatury polskiej”?
 - A. Od XXI wieku.
 - B. Od ok. XIX wieku.
 - C. Od czasów renesansu.
12. W jakim języku najczęściej tworzono literaturę piękną w okresie renesansu?
 - A. W języku włoskim.
 - B. W języku łacińskim.
 - C. W języku angielskim.
13. Skąd znamy maksymę Reja „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”?
 - A. To fragment jednego z figlików.
 - B. To cytat z kroniki wspomnień poety.
 - C. To fragment testamentu poetyckiego Reja.
14. Z jakiego powodu renesansowi Polacy ze stanu szlacheckiego chętniej czytali po polsku niż w innych językach?
 - A. Wynikało to z ich fragmentarycznego wykształcenia w Akademii Krakowskiej.
 - D. Nie posługiwali się biegle łaciną.
 - E. Nie podróżowali i dlatego nie znali innych języków.
15. Co zarzucali Rejowi krytycy jego twórczości w języku polskim?
 - A. Zaściankowość i trzymanie się tylko sarmackich tematów.
 - B. Brak wykształcenia i nieznamość łaciny.
 - C. Kosmopolityzm i nadmierną światowość.
16. Jak rozumiano pojęcie plagiat w epoce Reja?
 - A. Nie znano takiego pojęcia.
 - B. Tak samo jak współcześnie, czyli jako kradzież intelektualną.
 - C. Jako rodzaj zapożyczenia.
17. Do czego najczęściej zachęcał swoich czytelników Mikołaj Rej?
 - A. Do pisania poezji i wspomnień.
 - B. Do pracy i zarabiania.
 - C. Do czytania, kiedy tylko mogą.
18. Czy to prawda, że Rej nie lubił i krytykował swojego młodszego kolegę, Jana Kochanowskiego?
 - A. Nie wiadomo.
 - B. Tak, zazdrościł mu wykształcenia i doświadczeń podróżnika.
 - C. Nie, cenił go i podziwiał.

19. Parafrazując Reja, trzeba rozważać mądre słowa – z książek – żeby nie być jak wół słuchający lutni lub zając trąby. Jak to można rozumieć?
- Mądre słowa dają siłę woła i szybkość zająca.
 - Czytanie wymaga rozważania, a celem jest możliwość poznawania i rozumienia kolejnych książek, aby nie być jak nierozumny wół czy strachliwy zając.
 - Trzeba szukać przyjemności z czytania mądrych słów, takich samych jak ma wół ze słuchania lutni czy zając – trąby.

Pytania do tekstu w formie quizu interaktywnego – link i kod QR:	
https://wordwall.net/play/85263/631/820	

II. Proszę połączyć wyrazy z ich definicjami.

	facecja	→	renesansowa żartobliwa opowieść
1	rodzimy	A	głosi, proponuje
2	maksyma	B	przywłaszczanie cudzych pomysłów lub tekstów
3	postuluje	C	przystosowywanie
4	plagiat	D	wyraz szacunku lub uznania
5	adaptacja	E	lokalny, krajowy
6	hołd	F	forma powiedzenia, zasady lub powszechnie uznawanej prawdy

III. Proszę wskazać te tytuły utworów Mikołaj Reja, które nie zostały wymienione w tekście.

„Figliki”	„Książki nadobne o potopie Noego”	„Lew z kotem” (dialog)
„Wizerunek własny żywota człowieka poczciwego”	„Żwierciadło”	„Krótka rozprawa między trzema osobami: panem, wójtem i plebanem”
„Kupiec”	„Kapitulium”	„Żywot Józefa”

IV. Proszę wpisać – według wzoru – czasowniki dokonane do podanych bezokoliczników lub odwrotnie, bezokoliczniki do czasowników.

Bezokoliczniki	Czasowniki dokonane – 3 os. l. poj., r. męski
robić	zrobił
czytać	
	napisał
jeść	
	wymyślił
krytykować	
	pochwalił

V. W tekście zostały zacytowane trzy maksymy autorstwa Mikołaja Reja. Proszę z podanych poniżej wyrazów ułożyć poznane sentencje.

1.

„A niechaj		wždy postronni	znają,
narodowie	iż Polacy	mają...”.	
nie gęsi,	iż	swój język	

.....

Jak należy rozumieć tę maksymę? Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

- A. Niech okoliczne narody się lękają, że Polacy są waleczni, a nie jak gęsi tylko gęgają.
- B. Niech okoliczne narody wiedzą, że Polacy to naród, który ma swój język, a nie pisze i mówi w językach, które są niezrozumiałe jak gęganie gęsi.
- C. Niech okoliczni sąsiedzi wiedzą, że Polacy są spokojni, zgodni i trzymają się stadzie jak gęsi gęgające.

2.

„A to	czytał,	kiedy	abyś
tylko	możesz	miej,	na pieczy,

.....
.....
.....

Jak należy rozumieć staropolskie określenie „mieć na pieczy”? Proszę wskazać właściwą odpowiedź.

- A. Uważaj, to może być źródło kłopotów.
- B. Troszcz się o to, dbaj o to.
- C. Opiekuj się jak ciastem drożdżowym, bo nie wyrośnie i się nie upiecze.

VI. Proszę wpisać – według wzoru – stopień równy, wyższy lub najwyższy przymiotników i przysłówków. Proszę podkreślić wszystkie przysłówki.

przymiotniki i przysłówki		
stopień równy	stopień wyższy	stopień najwyższy
	częściej	
znany		
		najzabawniejszy
rzadko		
	popularniejszy	
		najswobodniej/najbardziej swobodnie
trudny		

KLUCZ

I 1B, 2B, 3A, 4B, 5B, 6A, 7C, 8C, 9 B;

II. 1E, 2F, 3A, 4B, 5C, 6D

III. „Książki nadobne o potopie Noego”, „Lew z kotem” (dialog), „Krótka rozprawa między trzema osobami: panem, wójtem i plebanem”, „Kapitullum”

IV. przeczytał, pisać, zjadł, myśleć, skrytykował, chwalić;

V. „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” 1B, „A to miej na pieczy, abyś czytał, kiedy tylko możesz”. 2B;

VI.

przymiotniki i przysłówki		
stopień równy	stopień wyższy	stopień najwyższy
<u>często</u>	<u>częściej</u>	<u>najczęściej</u>
znany	bardziej znany	najbardziej znany
zabawny	zabawniejszy	najzabawniejszy
<u>rzadko</u>	<u>rzadziej</u>	<u>najrzadziej</u>
popularny	popularniejszy	najpopularniejszy
<u>swobodnie</u>	<u>swobodniej</u>	<u>najswobodniej/ najbardziej swobodnie</u>
trudny	trudniejszy	najtrudniejszy

Bolesław Prus – na tropie najbardziej tajemniczego polskiego pisarza (przyczynek do biografii)

Bolesław Prus był jednym z najwybitniejszych polskich pisarzy okresu pozytywizmu, publicystą, kronikarzem Warszawy, myślicielem i popularyzatorem wiedzy, a także działaczem społecznym. Jego prawdziwe imię i nazwisko brzmiało Aleksander Głowacki. Bolesław Prus to pseudonim literacki utworzony od nazwy rodowego herbu. Pisarz publikował również pod pseudonimem Jan w Oleju.

Prus urodził się 20 sierpnia 1847 roku w Hrubieszowie na Lubelszczyźnie. Jego rodzice wywodzili się ze zubożałej szlachty – matką przyszłego pisarza była Apolonia z Trembińskich, a ojcem Antoni Głowacki (herbu Prus I), który wynajmował się jako ekonom w majątkach w pobliżu Hrubieszowa.

Gdy Bolesław Prus miał trzy lata, zmarła jego matka, a sześć lat później ojciec. Chłopiec przeszedł pod opiekę babki Marcjanny Trembińskiej, która mieszkała w Puławach i pracowała jako pomoc gospodarcza w Instytucie Maryjskim założonym w dawnym pałacu Czartoryskich. Babka nie poświęcała wnukowi zbyt wiele czasu, była dla niego niezwykle surowa i nie okazywała mu miłości. Gdy chłopiec wkroczył w wiek szkolny, Marcjanna Trembińska uznała, że powinien zająć się nim mężczyzna, dlatego też przekazała Aleksandra bezdzielnemu i dobrze sytuowanemu wujostwu – Klemensowi i Domiceli Olszewskim mieszkającym w Lublinie w kamienicy przy ul. Olejnej.

W Lublinie Prus przez cztery lata uczęszczał do Powiatowej Szkoły Realnej. W roku 1861 wuj Klemens, z którym chłopiec nie miał dobrych relacji, został służbowo przeniesiony do Lubartowa, gdzie miał objąć posadę ekspedytora poczty. Wówczas Olszewscy postanowili przekazać czternastoletniego Aleksandra pod opiekę 13 lat starszego brata Leona Głowackiego, który pracował w Siedlcach jako nauczyciel historii. Rok później

wraz z bratem Aleksander przeprowadził się do Kielc, gdzie rozpoczął naukę w gimnazjum.

Pod wpływem Leona, który angażował się w działalność konspiracyjną, szesnastoletni Prus porzucił szkołę i wstąpił do oddziału powstańczego, by wziąć udział w powstaniu styczniowym. Został ranny podczas bitwy pod Białką i dostał się do niewoli. Na skutek odniesionych obrażeń przewieziono go do szpitala do Siedlec, a stamtąd do więzienia na Zamku Lubelskim. Wyrokiem sądu wojskowego został pozbawiony szlachectwa i oddany pod opiekę wuja Klemensa Olszewskiego, ponieważ opiekujący się nim dotychczas brat zapadł na nieuleczalną chorobę psychiczną.

Po wyjściu z więzienia Prus ukończył gimnazjum w Lublinie i rozpoczął studia na wydziale matematyczno-fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie. Ze względu na problemy finansowe musiał jednak przerwać naukę i podjąć pracę. Pracował jako korepetytor, robotnik w fabryce, a także dziennikarz.

Za debiut prasowy Aleksandra Głowackiego uważa się zamieszczony w czasopiśmie „Opiekun Domowy” z 29 maja 1872 roku artykuł społeczny *Nasze grzechy*. 16 października 1872 roku na łamach tego czasopisma ukazał się również pierwszy felieton z cyklu „Listy ze starego obozu”, który autor po raz pierwszy podpisał pseudonimem Bolesław Prus. Prawdziwe imię i nazwisko pisarz postanowił bowiem używać wyłącznie w pracach naukowych. W tym samym roku w czasopiśmie „Niwa” opublikowany został jego pierwszy artykuł popularnonaukowy *O elektryczności*.

Mimo że Prus marzył, by zostać naukowcem, pisana mu była kariera literacka. W kolejnych latach pisarz współpracował z czasopismami humorystycznymi „Mucha” oraz „Kolce”, a oprócz tego z „Niwą” oraz „Kurierem Warszawskim”. To właśnie w tej ostatniej gazecie publikował od 1875 roku *Kartki z podróży* (czyli felietony i reportaże pisane podczas licznych wędrówek reporterskich po kraju) oraz *Kronikę tygodniową*, która przyniosła mu największą popularność. Przez prawie 40 lat Prus podejmował w felietonach ważne sprawy polityczne, społeczne i moralne, przyciągając czytelników trafnymi spostrzeżeniami oraz odważnymi polemikami.

Praca felietonisty przyniosła Prusowi znaczny dochód i zapewniła mu stabilizację finansową. Dzięki temu po długich staraniach mógł poślubić Oktawię Trembińską, swoją kuzynkę ze strony matki. Ślub pisarza i Oktawii

odbył się 18 stycznia 1875 roku w kościele św. Ducha w Lublinie. Młodzi państwo Głowaccy zamieszkali w Warszawie w kamienicy przy ul. Twardej. Dopiero w roku 1905 przeprowadzili się do mieszkania przy ul. Wilczej.

Bolesław Prus, który cierpiał na agorafobię, czyli lęk przed otwartą przestrzenią, zazwyczaj nie opuszczał Warszawy. Bał się wielkich, zatłoczonych miast, dlatego tylko raz był w Krakowie, raz w Tatrach, a jedyną podróż zagraniczną odbył w 1895 roku do Niemiec, Czech, Szwajcarii i Francji. Przez prawie trzydzieści lat regularnie bywał natomiast w Nałęczowie, by leczyć swoją chorobę. Po raz pierwszy przyjechał do uzdrowiska w 1882 roku, a po raz ostatni w roku 1910. Nałęczów stał się dla Prusa ulubionym miejscem wypoczynku. Pisarz tworzył tu swoje dzieła, uczył się jeździć na welocypedzie (czyli dawnym rowerze), pisać na maszynie oraz fotografować, poznawał okolicę, a także nawiązywał przyjaźnie.

Bolesław Prus był pisarzem niezwykle tajemniczym, być może dlatego, że bardzo chronił swoją prywatność. Wiadomo, że państwo Głowaccy nie doczekali się własnych dzieci. Adoptowali osieroconego trzyletniego Emilka, bratanka Oktawii. Prus nadał mu przydomek Psujak, ponieważ chłopiec bywał psotny. Całą odpowiedzialność za wychowanie Emila złożył na barki spragnionej macierzyństwa Oktawii. W wieku 18 lat Emil popełnił samobójstwo z powodu nieszczęśliwej miłości – zastrzelił się przed drzwiami swojej ukochanej. Podobno pisarz oraz jego żona przeżywali żałobę w milczeniu i w tym czasie bardzo się od siebie oddalili, obarczając się nawzajem o śmierć Psujaka.

Wiele wskazuje na to, że Prus miał biologicznego syna Jana Bogusza, którego matką była Alina Sacewiczowa, wdowa po słynnym lekarzu Kazimierzu Sacewiczu. Pisarz nie uznał co prawda dziecka, lecz został jego ojcem chrzestnym. Podobno Jan Bogusz był odbiciem Prusa – miał kręcone włosy, taki sam nos i głęboko osadzone oczy. Tak jak pisarz chłopiec nosił okulary z powodu krótkowzroczności. Syn Prusa został inżynierem, ożenił się i miał dwie córki. To właśnie Janowi Boguszowi pisarz zapisał część swego majątku.

Pod koniec życia Bolesław Prus, dzięki prowadzonej działalności publicystycznej, stał się wielkim autorytetem dla ówczesnych Polaków. Pisarz brał również udział w akcjach społecznych i obejmował patronat wielu inicjatyw oraz przedsięwzięć. Został między innymi opiekunem sierot

z Towarzystwa Dobroczynności. W swoim testamencie ufundował stypendia dla utalentowanych dzieci pochodzących z ubogich wiejskich rodzin.

Bolesław Prus zmarł 19 maja 1912 roku na zawał serca. Pogrzeb pisarza zgromadził tłumy wielbicieli jego talentu i stał się wielką narodową manifestacją.

Na podstawie:

<https://culture.pl/pl/tworca/boleslaw-prus-aleksander-glowacki>

<https://facet.onet.pl/warto-wiedziec/okres-powstania-poglebil-jego-depresyjne-sklonnosci-to-byl-najciezszy-okres-w-zyciu/c0xfd11>

I. Proszę uporządkować chronologicznie fakty z życia Bolesława Prusa.

Wyjazd braci do Kielc.	
Rozwój kariery literackiej Prusa.	
Ślub Prusa z Oktawią Trembińską.	
Debiut prasowy Aleksandra Głowackiego.	
Działalność konspiracyjna Prusa.	
Pozbawienie Aleksandra Głowackiego przez sąd wojenny szlachectwa i oddanie go pod opiekę wuja Klemensa Olszewskiego.	
Przeprowadzka Aleksandra do Siedlec, do starszego brata Leona.	
Przeprowadzka do Lublina, do domu wujostwa – Domiceli i Klemensa Olszewskich.	
Nauka w Powiatowej Szkole Realnej w Lublinie.	
Pobył Aleksandra w więzieniu na Zamku Lubelskim.	
Przerwanie studiów ze względu na problemy finansowe i podjęcie pracy.	
Ukończenie przez Aleksandra gimnazjum w Lublinie i rozpoczęcie studiów na wydziale matematyczno-fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie.	
Przejęcie Aleksandra pod opiekę babki Marcjanny Trembińskiej mieszkającej w Puławach.	
Śmierć pisarza w wieku 65 lat.	
20 sierpnia 1847 roku – narodziny pisarza.	1
Narodziny Jana Bogusza, domniemanego syna Bolesława Prusa.	
Śmierć matki oraz ojca małego Aleksandra.	
Śmierć Psujaka, bratanka Oktawii Głowackiej.	
Regularne wyjazdy pisarza do uzdrowiska w Nałęczowie.	

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/display?v=pzb29xcdt25>

II. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

		P	F
0.	Prawdziwe imię i nazwisko Bolesława Prusa brzmiało Aleksander Głowacki.	X	
1.	Bolesław Prus był XIX-wiecznym pisarzem i publicystą.		
2.	Prus miał szlacheckie pochodzenie.		
3.	Pisarz posługiwał się tylko jednym pseudonimem.		
4.	Bolesław Prus wczesnie osierociał.		
5.	Po ukończeniu szkoły Prus pracował jako nauczyciel historii.		
6.	Pisarz był jedynakiem.		
7.	Po ślubie Prus zamieszkał z żoną w Nałęczowie.		
8.	Prus cierpiał na zaburzenie nerwicowe przejawiające się chorobliwym lękiem przed otwartą przestrzenią.		
9.	Bolesław Prus uwielbiał nowinki techniczne.		
10.	Emil, biologiczny syn pisarza, popełnił samobójstwo z powodu nieszczęśliwej miłości.		
11.	Ceremonia pogrzebu Prusa miała charakter kameralny.		

III. Proszę wpisać nazwy miast związanych z życiem Bolesława Prusa.

0. – miasto, w którym się urodził.
1. – miasto, w którym mieszkał z babką Marcjanną Trembińską.
2. – miasto, w którym przy ul. Olejnej mieszkał u wujostwa – Domiceli i Klemensa Olszewskich.
3. – miasto, w którym zamieszkał wraz z bratem Leonem.
4. – miasto, do którego przeprowadził się z bratem.
5. – miasto, w którym wziął ślub z Oktawią Trembińską.
6. – miasto, w którym zamieszkał z żoną po ślubie.
7. – miasto, do którego przyjeżdżał przez prawie trzydzieści lat, by leczyć agorafobię.

IV. Opierając się na tekście, proszę wybrać właściwe dokończenie zdań.

0. Bolesław Prus zawdzięcza szlacheckie pochodzenie
 - a. matce.
 - b. ojcu.
 - c. obojgu rodzicom.
1. Ojciec pisarza
 - a. zarządzał majątkami.
 - b. posiadał własny majątek ziemski.
 - c. odziedziczył majątek.
2. Babka Marcjanna Trembińska była wobec wnuka
 - a. bardzo wymagająca, lecz niezwykle opiekuńcza.
 - b. niezwykle troskliwa.
 - c. rygorystyczna oraz oschła.
3. Ze względu na wyjazd wujostwa Olszewskich do Lubartowa Aleksander
 - a. przeszedł pod opiekę brata.
 - b. wrócił do babki Marcjanny.
 - c. wstąpił do oddziału powstańczego.

4. Po upadku powstania styczniowego brat Aleksandra
 - a. dostał się do niewoli.
 - b. został osadzony w więzieniu na Zamku Lubelskim.
 - c. zapadł na chorobę psychiczną.
5. Bolesław Prus przerwał studia na wydziale matematyczno-fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie, ponieważ
 - a. otrzymał ciekawą propozycję pracy.
 - b. nie miał środków na utrzymanie.
 - c. nie zdał egzaminów.
6. Prus marzył, by
 - a. zostać pisarzem.
 - b. publikować artykuły naukowe.
 - c. pracować jako dziennikarz.
7. Bolesław Prus
 - a. lubił o sobie opowiadać.
 - b. był osobą niezwykle skrytą.
 - c. otwierał się wyłącznie w towarzystwie przyjaciół.
8. Pisarz był ojcem chrzestnym
 - a. Psujaka.
 - b. Emilka.
 - c. Jana Bogusza.

V. Proszę połączyć wyrazy z tekstu z ich definicjami. Uwaga! Jedna definicja jest zbędna.

0. pozytywizm	A. warstwa społeczna wywodząca się z rycerstwa, posiadająca dziedzicznie ziemię i mająca przywileje
1. publicysta	B. okres w dziejach literatury i sztuki europejskiej trwający od lat 90. XVIII wieku do lat 40. XIX wieku
2. szlachta	C. dawny rower bez łańcucha i hamulców, mający duże przednie koło i mniejsze dwa lub trzy koła tylne
3. bezdzietny	D. okres w dziejach literatury i sztuki europejskiej trwających od lat 40. do 80. XIX wieku
4. ekspedytor poczty	E. osoba będąca autorem artykułów ukazujących się w prasie codziennej czy pismach wydawanych cyklicznie
5. agorafobia	F. ten, kto nie posiada potomstwa
6. welocyped	G. kobieta, której zmarł mąż
7. wdowa	H. uznanie i szacunek, jakimi jest ktoś obdarzany w danym środowisku; osoba i instytucja, która cieszy się uznaniem
8. krótkowzroczność	I. osoba zajmująca się wysyłaniem przesyłek
9. autorytet	J. lęk przed przebywaniem na otwartej przestrzeni
10. ekonom	K. wada wzroku, w wyniku której nieostro widzi się przedmioty oddalone od patrzącego
	L. osoba, która zajmowała się nadzorowaniem pracy i pracowników w dawnych majątkach ziemskich

VI. Proszę połączyć w pary poniższe zwroty występujące w tekście.

0. przeszedł	A. do szkoły
1. objąć	B. miłość
2. okazywać	C. pod opiekę
3. uczęszczać	D. posadę
4. zapaść	E. popularność
5. wziąć	F. żałobę
6. przynieść	G. na chorobę
7. zapewnić	H. udział
8. złożyć	I. stabilizację
9. przeżywać	J. na barki
10. prowadzić	K. patronat
11. objąć	L. działalność

VII. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty z poprzedniego zadania.

0. Po opuszczeniu szpitala pacjentka **przeszła pod opiekę** lekarza rodzinnego.
1. Dwa lata temu Wiktor dyrektora w nowo otwartej prywatnej szkole podstawowej w Warszawie.
2. Każde dziecko, które podstawowej, otrzyma bezpłatnie laptop.
3. W tym roku, podobnie jak w poprzednich latach, w uroczystych obchodach Narodowego Święta Niepodległości politycy, działacze oraz mieszkańcy Chełma.
4. Już po raz trzeci nasza uczelnia organizuje dyktando dla mieszkańców województwa lubelskiego. nad wydarzeniem nowo wybrany prezydent Lublina.
5. Marek jest znanym influencerem. Udział w drugiej edycji programu tanecznego mu ogromną
6. Organizację konkursu muzycznego radni miejscy nowego dyrektora Domu Kultury w Koluszkach.
7. Adam nigdy nie swojej rodzinie, o co żona ma ciągle do niego pretensje.
8. Od kilku lat moi rodzice gospodarczą i zatrudniają prawie pięćdziesiąt osób.
9. Choć każdy na swój sposób, istnieją pewne etapy, przez które przechodzi większość osób zmagających się ze stratą kogoś bliskiego.
10. Anna jest przekonana, że Andrzej, w przeciwieństwie do Marka, jej życiową.
11. Dwa lata temu żona Piotra nowotworową.

VIII. Do podanych wyrazów proszę dobrać odpowiednie synonimy z ramki.

dokumentalista	filantrop	reporter	przydomek
szacunek	nauczyciel domowy	intelektualista	nadzorca

kronikarz	dokumentalista
autorytet	
korepetytor	
myśliciel	
dziennikarz	
pseudonim	
społecznik	
ekonom	

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia –
<https://learningapps.org/display?v=pz8or6ka325>

IX. Proszę połączyć wyrazy z ich definicjami. Uwaga! Jedna definicja jest zbędna.

1. wujostwo	A. mężczyzna, który podaje dziecko do chrztu świętego
2. kuzynka	B. brat matki albo ojca w stosunku do ich dzieci albo mąż siostry matki lub siostry ojca w stosunku do ich dzieci
3. bratanek	B. syn córki lub syna w stosunku do jej lub jego rodziców, czyli babci i dziadka
4. ojciec chrzestny	D. wuj z żoną
5. sierota	E. członkini dalszej rodziny
6. wnuk	F. syn brata
7. wuj	G. dziecko, którego rodzice zmarli
	H. siostra matki albo ojca w stosunku do ich dzieci albo żona brata matki lub ojca w stosunku do ich dzieci

X. Od podanych rzeczowników proszę utworzyć przymiotniki.

0. publicysta	publicystyczny
1. dziennikarz	
2. felietonista	
3. kronikarz	
4. reporter	
5. pisarz	
6. popularyzator	
7. szlachta	
8. macierzyństwo	
9. ojciec	
10. matka	

KLUCZ

I.

20 sierpnia 1847 roku – narodziny pisarza.
Śmierć matki oraz ojca małego Aleksandra.
Przejście Aleksandra pod opiekę babki Marcjanny Trembińskiej mieszkającej w Puławach.
Przeprowadzka do Lublina, do domu wujostwa – Domiceli i Klemensa Olszewskich.
Nauka w Powiatowej Szkole Realnej w Lublinie.
Przeprowadzka Aleksandra do Siedlec, do starszego brata Leona.
Wyjazd braci do Kielc.
Działalność konspiracyjna Prusa.
Pobył Aleksandra w więzieniu na Zamku Lubelskim.
Pozbawienie Aleksandra Głowackiego przez sąd wojenny szlachectwa i oddanie go pod opiekę wuja Klemensa Olszewskiego.
Ukończenie przez Aleksandra gimnazjum w Lublinie i rozpoczęcie studiów na wydziale matematyczno-fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie.
Przerwanie studiów ze względu na problemy finansowe i podjęcie pracy.
Debiut prasowy Aleksandra Głowackiego.
Rozwój kariery literackiej Prusa.
Ślub Prusa z Oktawią Trembińską.
Regularne wyjazdy pisarza do uzdrowiska w Nałęczowie.
Śmierć Psujaka, bratanka Oktawii Głowackiej.
Narodziny Jana Bogusza, domniemanego syna Bolesława Prusa.
Śmierć pisarza w wieku 65 lat.

II.1P, 2P, 3F, 4P, 5F, 6F, 7F, 8P, 9P, 10F, 11F

III.1. Hrubieszów, 2. Puławy, 3. Lublin, 4. Siedlce, 5. Kielce, 6. Lublin, 7. Warszawa,

8. Naęczów

IV. 1.a, 2.c, 3.a, 4.c, 5.b, 6.b, 7.b, 8.c

V.1E, 2A, 3F, 4I, 5J, 6B, 7G, 8K, 9H, 10L

VI.1D, 2B, 3A, 4G, 5H, 6E, 7I, 8J, 9F, 10L, 11K

VII. 1.objął posadę, 2. uczęszcza do szkoły, 3. wzięli udział, 4. patronat objął,

5. przyniósł mu ogromną popularność, 6. złożyli na barki, 7. nie okazuje miłości,

8. prowadzą działalność, 9.przeżywa żalobę, 10. zapewni jej stabilizację, 11. zapadła na chorobę

VIII. autorytet – szacunek, korepetytor – nauczyciel domowy, myśliciel – intelektualista, dziennikarz – reporter, pseudonim – przydomek, społecznik – filantrop, ekonom – nadzorca

IX.1D, 2E, 3F, 4A, 5G, 6B, 7B

X.1.dziennikarski, 2.felietonistyczny, 3.kronikarski, 4.pisarski, 6.popularyzatorski, 7.szlachecki, 8.macierzyński, 9.ojcowski, 10.matczyny.

Serce serc. Najważniejsze cechy twórczości Bolesława Prusa

„Serce serc” to niezwykle wymowny napis, który widnieje na pomniku Prusa na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim. Upamiętnia on nie tylko zaangażowanie pisarza w działalność społeczną i charytatywną, ale też jego twórczość literacką, w której autor był blisko zwykłych ludzi oraz ich uczuć. Prus miał bowiem szczególny dar współodczuwania tragedii osób najbardziej pokrzywdzonych, zwłaszcza dzieci. Poprzez swe utwory pisarz pragnął zwrócić uwagę czytelników na problemy potrzebujących, poruszyć serca odbiorców, a także zmobilizować ich do działania. Ów dydaktyzm widoczny jest zwłaszcza w nowelach, do których wprowadzał Prus bohaterów uznawanych dotychczas za niegodnych literatury – ludzi niezwykle ubogich, wręcz zepchniętych na margines społeczny. Podobnie jak u innych twórców, m.in. Henryka Sienkiewicza, Elizy Orzeszkowej czy Marii Konopnickiej, bohaterami jego utworów są parobkowie, rzemieślnicy, robotnicy oraz wiejska biedota. Prus nie tylko ukazuje ich codzienne życie, ale też nie waha się prezentować punktu widzenia swoich bohaterów, którzy posługują się językiem odpowiednim do ich statusu społecznego, często stylizowanym na gwarę wiejską lub miejską. W sposób niezwykle subtelny autor odtwarza jednocześnie psychikę kreowanych postaci literackich. Zdaniem Janiny Kulczyckiej-Saloni, badaczki twórczości Prusa, ta umiejętność, podobnie jak sposób przedstawiania perspektyw niższych warstw społecznych, wynikała u pisarza z dogłębnej obserwacji społeczeństwa. Do spraw społecznych, które stały się głównymi zagadnieniami podejmowanymi przez autora zwłaszcza w nowelistyce, zbliżała niewątpliwie Prusa jego działalność felietonistyczna. W 1875 roku na łamach „Kurier Warszawski”, jednej z najpopularniejszych gazet wydawanych wówczas w Warszawie, pisarz zaczął bowiem publikować felietony, które ukazywały się pod tytułem „Kroniki tygodniowe”. Prus opisywał w nich aktualne wydarzenia, podejmował tematy poruszające opinię publiczną, co sprawiało, że stawał się coraz wnikliwszym obserwatorem życia, coraz

bardziej wrażliwym na sprawy społeczne. Dzięki działalności felietonistycznej Prus doskonalił jednocześnie swój warsztat pisarski, odrzucił utarte w literaturze schematy i zaczął tworzyć własne, oryginalne obrazy. Jego język stawał się coraz bardziej giętki, cięty, precyzyjny, trafny, odznaczający się nieoczywistym dowcipem, który przybierał różnorodne formy. We wczesnej twórczości, zarówno dziennikarskiej, jak i artystycznej, Prus rozśmieszał czytelnika zabawną grą słów, dwuznacznikami, satyrycznym powtarzaniem frazesów. Wraz z upływem czasu pisarz dojrzywał jako twórca, zajmował się nie tylko sprawami błahymi, w związku z czym w jego późniejszych utworach humor nie tylko bawi czytelnika, ale przede wszystkim go rozrzewnia.

Publicystyka Prusa zapoczątkowała niewątpliwie nowoczesne, zaangażowane społecznie dziennikarstwo, stała się również inspiracją dla całego pokolenia. Imponujące są zarówno różnorodność felietonów oraz ich poziom literacki, jak również bogactwo (wydane przez Zygmunta Szwejkowskiego „Kroniki” liczą dwadzieścia tomów).

Równocześnie z pracą publicystyczną Prus rozwijał działalność literacką. W 1879 roku zadebiutował nowelą „Przygoda Stasia”, która ukazała się na łamach czasopisma „Kłosy”. W późniejszych latach pisarz zaczął publikować nowele i szkice powieściowe we wszystkich pismach, z którymi współpracował. W swoich utworach ukazywał Prus wsie pouwłaszczeniowe, dwory szlacheckie, różne dzielnice Warszawy, a zatem miejsca, które znał z własnego doświadczenia.

Szczególne miejsce w twórczości pisarza zajmowali bohaterowie dziecięcy. Prus w niezwykle wiarygodny sposób opisywał ich przeżycia, a także sposób postrzegania przez nich otaczającej rzeczywistości. Wystarczy wymienić choćby „Katarynkę” stanowiącą swoiste studium rozwoju wrażliwości niewidomej dziewczynki, „Antka” ukazującego losy niezwykle uzdolnionego wiejskiego chłopca, „Sierocą dołą” opisującą dramat małego Jasia czy powieść „Anielka”, w której pisarz przedstawił obraz psychologiczny dziewczynki patrzącej na świat z dziecięcą naiwnością, co umożliwia mu negatywną ocenę moralną świata dorosłych. Ponadto w „Anielce”, podobnie zresztą jak w „Placówce”, ukazał Prus ekonomiczny i społeczny obraz wsi. Ta ostatnia powieść powstała niejako jako podsumowanie prowadzonych przez pisarza obserwacji życia ludzi na wsi. Prus ukazuje w niej bohaterów

z kilku warstw społecznych i reprezentujących różne narodowości: przedstawiciele ziemiaństwa, duchowieństwa, chłopów, Żydów oraz Niemców. Chłop został tu ukazany jako człowiek zacofany, bierny, nieodnajdujący się w nowej rzeczywistości (tj. we wsi poułaszczeniowej), a mimo to Prus przedstawia go z sympatią i zrozumieniem dla jego sposobu myślenia i motywów postępowania (miłości do ojcowizny).

Najwybitniejszym dziełem Prusa jest niewątpliwie „Lalka” – powieść realistyczna, w której pisarz ukazuje panoramę społeczeństwa zamieszkującego Warszawę lat 70. XIX wieku. Wielowątkowość powieści sprawia, że czytelnik poznaje dokładną topografię miasta. Zagląda on i do arystokratycznych salonów oraz do domów mieszczańskich, i do dzielnic biedoty warszawskiej, i do kościołów, sądów, teatrów, a także szynków. Tworzy przy tym Prus szeroką galerię typów ludzkich, kreśląc ciekawe portrety psychologiczne bohaterów.

Utworki Prusa są mocno audiobiograficzne. Pisarz odnosił się w nich do niektórych ważnych i trudnych zdarzeń ze swojego życia, a pierwowzorami wielu bohaterów literackich byli jego bliscy, np. w postaci Izabeli Łęckiej można doszukać się cech żony Prusa, z kolei Rzecki i Wokulski uosabiają różne strony osobowości samego pisarza.

Na podstawie:

<https://culture.pl/pl/tworca/boleslaw-prus-aleksander-glowacki>

https://poezja.org/wz/Boleslaw_Prus/

<https://zpe.gov.pl/pdf/PCK01YyOa>

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=>

<https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/Content/370399&ved=2ahUKEwi8lfqoq->

[iJAxVWQVUIHXmpNsgQFnoECCkQAQ&usg=AOvVaw0WeN6TpkafpaIr90uHTCjJ](https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/Content/370399&ved=2ahUKEwi8lfqoq-iJAxVWQVUIHXmpNsgQFnoECCkQAQ&usg=AOvVaw0WeN6TpkafpaIr90uHTCjJ)

I. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

		P	F
0.	Napis „Serce serc” na pomniku Prusa odnosi się do działalności społecznej i charytatywnej pisarza, a także do jego twórczości literackiej.	X	
1.	Prus został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.		
2.	Bohaterowie utworów Prusa są przedstawicielami klasy wyższej.		
3.	Prus był wnikliwym obserwatorem społeczeństwa.		
4.	W felietonach opisywał Prus sprawy lokalne.		
5.	Późną twórczość Prusa charakteryzują gra słów, dwuznaczniki oraz satyra.		
6.	Bohaterami „Anielki”, „Antka” oraz „Kamizelki” są dzieci.		
7.	„Placówka” zawiera negatywny obraz chłopów, którzy krytykowani są za sposób myślenia i motywy postępowania.		
8.	W powieści „Lalka” występuje wiele wątków.		
9.	Utwory Prusa są ściśle związane z jego życiem.		
10.	Pierwowzorami bohaterów literackich byli niejednokrotnie członkowie rodziny Prusa, a nawet on sam.		

II. Opierając się na tekście, proszę wybrać właściwe dokończenie zdań.

0. Felietony, które publikował Bolesław Prus, ukazywały się pod tytułem
 - a. „Kroniki tygodniowe”.
 - b. „Kurier Warszawski”.
 - c. „Felietony Pana Prusa”.
1. Pierwszym utworem literackim, który wydał Prus, jest
 - a. „Kamizelka”.
 - b. „Przygoda Stasia”.
 - c. „Katarynka”.
2. Utwór, w którym głównym bohaterem nie jest dziecko, to
 - a. „Lalka”.
 - b. „Katarynka”.
 - c. „Antek”.
3. Bohaterami utworów Henryka Sienkiewicza, Elizy Orzeszkowej oraz Marii Konopnickiej są
 - a. kupcy oraz ziemiaństwo.
 - b. przedstawiciele niższych warstw społecznych.
 - c. szlachta oraz chłopci.
4. W „Placówce” pisarz ukazuje bohaterów
 - a. należących do jednej warstwy społecznej.
 - b. reprezentujących różne narodowości.
 - c. reprezentujących różne warstwy społeczne i narodowości.
5. Historię niewidomego dziecka opowiada nowela
 - a. „Antek”.
 - b. „Katarynka”.
 - c. „Kamizelka”.
6. Popularna XIX-wieczna gazeta nosiła tytuł
 - a. „Kłosa”.
 - b. „Kurier Warszawski”.
 - c. „Kroniki tygodniowe”.

7. „Lalka” to

- a. powieść realistyczna.
- b. opowiadanie.
- c. nowela.

8. W „Lalce” przedstawia Prus

- d. realistyczny obraz Nałęczowa.
- e. obraz środowiska wiejskiego i relacji w nim panujących.
- f. szczegółowy obraz Warszawy.

III. Proszę połączyć tytuły utworów Prusa z krótkim opisem ich problematyki.

Uwaga! Jeden opis jest zbędny.

0. „Lalka”	A. bohaterem jest utalentowany chłopiec mieszkający z rodziną w niewielkiej wsi
1. „Katarzynka”	B. bohaterką jest 13-letnia dziewczynka, której losy zostały ukazane na tle przemian zachodzących na polskiej wsi
2. „Antek”	C. opowiada o losach niewidomej dziewczynki i jej sąsiada Tomasza
3. „Sieroca dola”	D. utwór wielowątkowy; główny wątek to historia Stanisława Wokulskiego, właściciela warszawskiego sklepu, i jego miłość do Izabeli Łęckiej
4. „Anielka”	E. ukazuje codzienne życie polskiego chłopca w drugiej połowie XIX wieku, a także ekonomiczno-społeczny obraz wsi
5. „Placówka”	G. opowiada o miłości dwojga ludzi – urzędnika i jego żony
	H. ukazuje losy chłopca, który po śmierci rodziców jest skazany na łaskę i niełaskę obcych ludzi

IV. Proszę połączyć wyrazy z ich definicjami. Uwaga! Jedna definicja jest zbędna.

0. dydaktyzm	A. krótki utwór pisany prozą, o prostej, zwięzłej fabule
1. charytatywny	B. utwór literacki ośmieszający i piętnujący wady ludzkie, obyczaje, stosunki społeczne; ośmieszanie lub piętnowanie czegoś
2. nowela	C. dawniej podrzędna restauracja lub bar, w których sprzedaje się alkohol
3. parobek	D. dążenie do kształtowania u kogoś właściwych postaw lub poglądów poprzez pouczanie go lub wskazywanie wzorów do naśladowania
4. rzemieślnik	E. dobroczynny
5. felieton	F. człowiek uprawiający rzemiosło, prowadzący warsztat np. stolarski, krawiecki
6. satyra	G. krótki utwór publicystyczny
7. ziemiaństwo	H. najemny robotnik rolny pracujący dawniej w gospodarstwach bogatych chłopów i w folwarkach
8. mieszczanin	II. dawniej właściciele posiadłości ziemskich
9. szynk	J. najwyższa warstwa społeczna uprzywilejowana dzięki urodzeniu i bogactwu
10. arystokracja	K. dawniej chłop, rolnik
	L. dawniej mieszkaniec miasta

V. Od podanych rzeczowników proszę utworzyć przymiotniki.

0. dydaktyzm	dydaktyczny
1. nowela	
2. parobek	
3. rzemieślnik	
4. felieton	
5. satyra	
6. mieszczanin	
7. arystokracja	
8. ziemiaństwo	

VI. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie rzeczownik *mieszczanin*.

0. W średniowieczu **mieszczanie** zajmowali się głównie rzemieślnictwem i kupiectwem.
1. Dla większości praca była jedynym źródłem utrzymania.
2. otrzymali od króla prawo swobodnego nabywania nieruchomości ziemskich.
3. Każdy uczeń powinien wiedzieć, jakie prawa przysługiwały dawniej
4. Niedługo potem wyszła za mąż za znanego chełmskiego Łukasza.
5. W sporze z gdańskimi starosta odniósł zwycięstwo.
6. Jaka była podstawowa różnica między chłopem a

VII. Proszę połączyć w pary poniższe zwroty występujące w tekście.

0. widnieje	A. temat
1. prezentować	B. uwagę
2. zwrócić	C. obserwacje
3. podejmować	D. punkt widzenia
4. rozwijać	E. inspiracją
5. posługiwać się	F. obraz
6. stawać się	G. działalność
7. przedstawić	H. językiem
8. prowadzić	I. napis

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/display?v=p8e5proj25>

VIII. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty z poprzedniego zadania.

0. Przy wejściu do mieszkania, tuż obok drzwi **widniał** duży **napis**: „Witamy serdecznie miłych gości”.
1. W najnowszym artykule dziennikarz prezentuje
..... różnych polityków na temat reformy szkolnictwa.
2. Książka ta dla polskiego reżysera, który na jej podstawie nakręcił serial telewizyjny.
3. Należy również na czynniki, które wpływają na inflację.
4. Artykuł opisuje narkotykowe organizacje przestępcze i walki z przemytem narkotyków.
5. Autor górniczej rodziny, której życie to nieustanna walka o przetrwanie.
6. Firma swoją, w związku z czym planuje otworzyć nowe oddziały w województwie mazowieckim.
7. Anna знаła bardzo dobrze język niemiecki, ale w piśmie swobodniej polskim.
8. Uczni astronomiczne już w starożytności, mimo że nie posiadali profesjonalnych urządzeń.

IX. Do podanych czasowników niedokonanych proszę dopisać odpowiadające im czasowniki dokonane.

prezentować	zaprezentować
zwracać	
podejmować	
rozwijać	
posługiwać się	
stawać się	
przedstawiać	
prowadzić	

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/display?v=pedjteru325>

X. Proszę połączyć przymiotniki z ich synonimami.

ubogi	delikatny
aktualny	innowacyjny
wrażliwy	biedny
oryginalny	archaiczny
zabawny	niebanalny
nowoczesny	dowcipny
zacofany	obecny
bierny	delikatny
realistyczny	pasywny
subtelny	znany
popularny	dokładny

KLUCZ

I.1F, 2F, 3P, 4F, 5F, 6F, 7F, 8P, 9P, 10P

II.1b, 2b, 3b, 4c, 5b, 6b, 7a, 8c

III.1C, 2A, 3H, 4B, 5E

IV.1E, 2A, 3H, 4F, 5G, 6B, 7I, 8L, 9C, 10J

V.1.nowelistyczny, 2.parobkowy, 3.rzemieślniczy, 4.felietonistyczny, 5.satyryczny,
6.mieszczkański, 7.arystokratyczny, 8.ziemiański

VI.1.mieszczan, 2.mieszczanie, 3.mieszczanom, 4.mieszczanina, 5.mieszczanami,
6.mieszczaninem

VII.1D, 2B, 3A, 4G, 5H, 6E, 7F, 8C

VIII.1.prezentuje punkt widzenia, 2. stała się inspiracją, 3.zwrócić uwagę, 4. podejmuje temat,
5.przedstawił obraz, 6. rozwija działalność, 7. posługiwała się, 8. prowadzili obserwacje

IX. zwracać – zwrócić, podejmować – podjąć, rozwijać – rozwinać, posługiwać się – posłużyć
się, stawać się – stać się, przedstawiać – przedstawić, prowadzić – prowadzać

X. aktualny – obecny, wrażliwy – delikatny, oryginalny – niebanalny, zabawny – dowcipny,
nowoczesny – innowacyjny, zacofany – archaiczny, bierny – pasywny, realistyczny – dokładny,
subtelny – delikatny, popularny – znany

Stefan Żeromski znany i nieznany (zarys biografii)

Stefan Żeromski (ur. 14 października 1864 r. w Strawczynie, zm. 20 listopada 1925 r. w Warszawie) – jeden z najwybitniejszych polskich pisarzy. Czterokrotnie nominowany do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Żeromski publikował pod pseudonimami Maurycy Zych, Józef Katerla, Stefan Iksmoreż.

Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej. Dzieciństwo spędził w folwarku dzierzawionym przez jego ojca w Górach Świętokrzyskich.

Po zakończeniu elementarnej szkoły w Psarach, Żeromski uczęszczał do Męskiego Gimnazjum Rządowego w Kielcach. Z tego okresu pochodzą jego pierwsze próby literackie. W trakcie nauki stracił rodziców, matkę w 1879 roku, zaś ojca 4 lata później (w 1883 r.). W tym okresie młody pisarz zaczął chorować na gruźlicę. Choroba, sytuacja materialna, przez którą musiał godzić naukę w gimnazjum z pracą w charakterze korepetytora, spowodowały, że w końcu przerwał edukację i wyjechał do Warszawy. Studiował tam w Wyższej Szkole Weterynaryjnej, która nie wymagała matury, ale trudności materialne znów stanęły na przeszkodzie ukończeniu nauki.

Od 1888 zatrudniał się jako guwerner szlacheckich dzieci, a w 1890 objął posadę w Nałęczowie. W 1892 roku wyjechał za granicę, odwiedził m.in. Pragę, Monachium, Wiedeń. Jesienią tego roku ożenił się z poznaną w Nałęczowie Oktawią Rodkiewiczową z Radziwiłłowiczów. W tymże roku rozpoczął pracę jako bibliotekarz w Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu w Szwajcarii, gdzie przebywał do 1897 roku. W zbiorach muzeum znajdowały się materiały dotyczące dziejów polskiej emigracji po powstaniu listopadowym i styczniowym. Wiedzę zaczerpniętą z tych zbiorów Żeromski niejednokrotnie wykorzystywał w swoim piśmarstwie. Tam powstawały m.in. *Syzyfowe prace*. W latach 1897-1903 pisarz mieszkał w Warszawie i pracował w Bibliotece Ordynacji Zamoyskich. W 1899 Żeromskim urodził się syn Adam. W tym samym roku ukazali się *Ludzie bezdomni*, a następnie w 1904 r. powieść *Popioły*, które przyniosły

Żeromskiemu względną stabilizację finansową, dzięki czemu mógł oddać się całkowicie pracy pisarskiej i działalności społecznej. Mieszkał przez rok w Zakopanem, potem znów w Nałęczowie, gdzie zbudował Chatę, dom w stylu góralskim, gdzie obecnie znajduje się muzeum. Mieszkanie Żeromskich Willa Oktawia było ośrodkiem aktywności patriotycznej i edukacyjnej. Funkcjonowała w nim ochronka dla dzieci z ubogich rodzin i tajna szkoła polska. Żeromski był honorowym przewodniczącym nałęczowskiego Towarzystwa Oświatowego "Światło". Wraz z grupą miejscowych inteligentów założył Uniwersytet Ludowy, w którym sam wygłaszał odczyty.

W 1913 założył nową rodzinę z malarką Anną Zawadzką i wyjechał do Florencji, gdzie przysła na świat ich córka Monika. Po wybuchu I wojny światowej Żeromski wraz z rodziną wrócił do Polski i osiedlił się w Zakopanem. W 1919 r. zamieszkał w Warszawie, gdzie brał aktywny udział w organizowaniu życia kulturalno-literackiego. Był prezesem Związku Zawodowego Pisarzy Polskich. Uczestniczył w zakładaniu takich instytucji, jak Akademia Literatury, Straż Piśmiennictwa Polskiego, PenClub. W latach dwudziestych osiedlił się w Konstancinie-Jeziornie pod Warszawą w willi Świt.

Ciężko chory ostatnie miesiące życia Żeromski spędził w otrzymanym od prezydenta mieszkaniu w Zamku Królewskim w Warszawie. Zmarł 20 listopada 1925 roku. Został pochowany na cmentarzu ewangelicko-reformowanym w Warszawie.

* * *

Żeromski był pisarzem tak płodnym, że trudno wymienić wszystkie jego utwory. Cechuje je ogromna różnorodność stylistyczna: legendy historyczne, epepeje, manifesty pisane prozą poetycką, poematy, nowele, dramaty. Stefan Żeromski w swoich dziełach poruszał często problematykę społeczną. W centrum jego zainteresowań znalazły się ubóstwo, katastrofalne położenie robotników i chłopów, tematy walki narodowo-wyzwoleńczej.

Dojrzałą pracę twórczą rozpoczął od szkiców powieściowych i nowel (zbiory *Opowiadania*, *Rozdziobią nas kruki, wrony...*, 1895, *Utwory Powieściowe* 1898). Były w nich obecne zasadnicze tematy późniejszej twórczości: ogromna krzywda społeczna, degenerujące lud zacofanie, a obok

tego bardzo silny dyktat moralny walki o postęp i sprawiedliwość w sensie polskich tradycji socjalistycznych.

W powieści historycznej *Popioły* (1904) ukazał rozległą panoramę życia polskiego na przełomie XVIII i XIX w., na tle wojen napoleońskich i egzystencji Polaków pod zaborami, przedstawił kształtowanie się nowoczesnej świadomości patriotyczno-obywatelskiej narodu; gloryfikując zbrojną walkę o niepodległość, zwracał zarazem uwagę na jej tragiczne dylematy historyczne i moralne. Do tematyki niepodległościowej powracał wielokrotnie, m.in. w opowiadaniach i powieściach o powstaniu styczniowym (*Wierna rzeka*, 1912). W ostatniej powieści *Przedwiośnie* (1924) zawarł surowy osąd pierwszych lat niepodległości i wskazał na konieczność reform ustrojowych, odrzucając zarazem perspektywę rewolucji komunistycznej.

Pod koniec życia Żeromski większą wagę przykładał do dramaturgii, uważając je za najlepszy, najbardziej bezpośredni sposób porozumiewania się autora z publicznością. Tworzył ponadto prozę poetycką o problematyce historiozoficznej i społecznej, związaną m.in. z rewolucją 1905 i z tradycją polskości Pomorza (zbiór *Wiatr od morza*, 1922), a także opiewającą piękno polskiego krajobrazu.

Żeromski, patriota, społecznik i moralista, był jednocześnie poetą urody i pełni życia, zarówno w impresjonistycznych i lirycznych opisach przyrody, jak i w obrazach fascynacji miłosnej. Odchodząc od epickiego obiektywizmu, rozwinął typ narracji przepelnionej liryzmem, prowadzonej często w formie „utajonego pamiętnika”, fikcję fabularną łączył z elementami publicystyki i rozważaniami erudycyjnymi. Świat jego utworów, choć przepojony mrokiem i smutkiem, zawiera jednak wielką siłę krzepiącą, płynącą z protestu przeciw krzywdzie i cierpieniu.

Utwory Żeromskiego zostały przełożone na kilkanaście języków, wiele z ich trafiło na scenę. Powstały też liczne filmy: *Szyfowe prace*, *Popioły*, *Wierna rzeka*, *Dzieje grzechu*, *Przedwiośnie*.

Na podstawie:

<https://www.biogramy.pl/a/biografia/stefan-zeromski-1864-1925-pisarz-dramaturg-publicysta-wiesz>

<https://culture.pl/pl/tworca/stefan-zeromski>

https://poezja.org/wz/Stefan_Zeromski/

https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_%C5%BBeromski

I. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

		P	F
0.	<i>Stefan Żeromski urodził się w Warszawie.</i>		X
1.	Żeromski chorował na gruźlicę.		
2.	W Rapperswilu pisarz pracował jako nauczyciel.		
3.	<i>Szyzyfowe prace</i> powstały w Szwajcarii.		
4.	Powieść <i>Wierna rzeka</i> opowiada o powstaniu listopadowym.		
5.	W domu Żeromskich funkcjonowała ochronka dla dzieci z zamożnych rodzin.		
6.	Powieść <i>Przedwiośnie</i> doczekała się ekranizacji.		
7.	Pisarz był bardzo aktywnym społecznikiem.		
8.	Żeromski zmarł w Zakopanem.		

II. Do podanych słów proszę dobrać synonimy z ramki.

nick	społecznik	<u>arystokratyczny</u>
rewolucja	folwark	suchoty
historia	nauczyciel	działać
		opublikować

1. guwerner – nauczyciel	6. gruźlica –
2. pseudonim –	7. działacz –
3. szlachecki –	8. funkcjonować –
4. gospodarstwo –	9. dzieje –
5. wydać –	10. powstanie –

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/watch?v=p60jc97en24>

III. Proszę połączyć w pary.

0. rodzina	A. szlachecka
1. Zamek	B. zbrojna
2. reformy	C. materialne
3. wybuch	D. społeczna
4. legendy	E. wojny
5. walka	F. Królewski
6. problematyka	G. ustrojowe
7. trudności	H. historyczne

0.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
A							

IV. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty i wyrażenia z poprzedniego zadania.

- Praca poświęcona jest więziom emocjonalnym obecnym w polskiej końca XVII początku XIX wieku.
- Niedawno na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku odbyła się konferencja naukowej „Cenzura wobec w literaturze i kulturze polskiej (XIX–XXI w.)”.
- Książka „.....” dla młodzieży autorstwa Zofii Węgierskiej używającej pseudonimu Bronisława Kamińska zawiera 22 litografie.
- Z sondażu wynika, że społeczeństwo najbardziej niepokoją, w tym wysokie koszty życia i niskie wynagrodzenia.
- Wśród pomysłów na przebudowę i jego otoczenia, zaprezentowanych na konferencji prasowej w Warszawie jest dwupoziomowy podziemny parking, podziemny pasaż handlowy i znacznie powiększone zamkowe ogrody.

6. Środki masowego przekazu informują o zasadach i znaczeniu zasadniczych w naszym państwie.
7. Praca Wacława Lipińskiego to świetnie napisana synteza przedstawiająca przygotowania do i dzieje biorących w niej udział polskich formacji wojskowych.
8. W 66 rocznicę II Światowej wojewoda świętokrzyski złożył kwiaty pod pomnikiem na kieleckim Cmentarzu Wojsk Polskich.

V. Proszę połączyć wyrazy z definicjami.

pisarz	szkoła elementarna	towarzystwo	powieść
matura	legenda	ochronka	pamiętnik szlachta

0. *pisarz* – ten, kto pisze (zwłaszcza prozą) utwory literackie
1. _____ – stan społeczny obdarzony dziedzicznym prawem własności ziemi i przywilejami nadawanymi przez władców
2. _____ – egzamin z zakresu szkoły średniej, zdawany po jej zakończeniu, a także świadectwo zdania tego egzaminu, uprawniające do starania się o przyjęcie na wyższą uczelnię
3. _____ – długi, wielowątkowy utwór literacki pisany prozą
4. _____ – dawniej szkoła dająca minimalne wykształcenie, odpowiednik dzisiejszej szkoły podstawowej
5. _____ – czyjaś obecność przy kimś; grono osób zaprzyjaźnionych lub grupa osób (też: jedna osoba) stanowiąca czyjeś najbliższe otoczenie; organizacja, stowarzyszenie, zgrupowanie ludzi mających wspólne cele; też: spółka handlowa, przemysłowa
6. _____ – dawniej ośrodek opiekuńczy dla biednych lub osieroconych dzieci.
7. _____ – wspomnienia spisywane przez kogoś; utwór literacki zawierający opis wydarzeń oparty na bezpośredniej obserwacji autora, jego wspomnieniach i przeżyciach

8. _____ – opowieść dotycząca życia świętych i bohaterów lub jakichś wydarzeń historycznych, nasycona motywami fantastyki i cudowności.

VI. Od podanych nazw miejscowych proszę utworzyć przymiotniki i nazwy mieszkańców.

0.	Zakopane	zakopiański	zakopianin / zakopiańczyk
1.	Warszawa		
2.	Nałęczów		
3.	Kielce		
4.	Florencja		
5.	Praga		
6.	Wiedeń		
7.	Monachium		

VII. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie rzeczownik *patriota*.

- jest ktoś, kto czuje miłość lub przywiązanie do kraju ojczystego, jest solidarny i utożsamia się ze swoim narodem.
- Prawdziwi nigdy nie pogodzili się z narzuconym ustrojem.
- W hołdzie wielkiemu w centrum miasta odsłonięty został pomnik z brązu.
- Na tablicy upamiętniającej admirała widnieje napis: z szacunku dla
- To opowieść o żołnierzach – prawdziwych, którzy nie zawahali się oddać życie za wolność Ojczyzny.
- W Narodowe Święto Niepodległości wicewojewoda w towarzystwie pełnomocnika do spraw kombatantów i osób represjonowanych oddali hołd walczącym o wolną Polskę.

KLUCZ

I. 1P, 2F, 3P, 4F, 5F, 6P, 7P, 8F

II. 1. nauczyciel, 2. nick, 3. arystokratyczny, 4. folwark, 5. opublikować, 6. suchoty,
7. społecznik, 8. działać, 9. historia, 10. rewolucja

III. 1F, 2G, 3E, 4H, 5B, 6D, 7C

IV. 1. rodzinie szlacheckiej, 2. problematyki społecznej, 3. Legendy historyczne,
4. trudności materialne, 5. Zamku Królewskiego, 6. reform ustrojowych, 7. walki zbrojnej, 8. wybuchu wojny

V. 1. szlachta, 2. matura, 3. powieść, 4. szkoła elementarna, 5. towarzystwo,
6. ochronka, 7. pamiątek, 8. legenda

VI. 1. warszawski, warszawianin, 2. nałęczowski, nałęczowianin, 3. kielecki, kielczanin,
4. florencki, florentczyk lub florentyńczyk, 5. praski, prażanin, 6. wiedeński, wiedeńczyk, 7. monachijski, monachijczyk

VII. 1. patriotą, 2. patrioci, 3. patriocie, 4. patrioty, 5. patriotach, 6. patriotom

Odkrywanie Żeromskiego. Twórczość literacka autora „Przedwiośnia”

Stefan Żeromski – pisarz, nauczyciel, działacz społeczny, czterokrotnie nominowany do Literackiej Nagrody Nobla. Jego życie było tak barwne i ciekawe, że mogłoby stanowić materiał na powieść lub film. W polskiej szkole mówi się o nim przede wszystkim jako autorze powieści z listy lektur obowiązkowych, takich jak „Syzyfowe prace”, „Ludzie bezdomni” i „Przedwiośnie”, a także opowiadań „Rozdziobią nas kruki, wrony” oraz „Siłaczka”. Rzadko jednak podczas lekcji nauczyciele używają klucza biograficznego, według którego wśród literackich bohaterów można dostrzec samego Żeromskiego. Oczywiście nie chodzi o proste przełożenie losów głównych postaci na biografię pisarza, lecz raczej o uchwycenie tych osobistych tonów – doświadczeń i przeżyć autora, które umieszczał w swoich książkach

Obraz dorastającego Stefka, ucznia gimnazjum w czasach zaborów i represji, mającego problemy z matematyką, ale zarazem talent poetycki, osieroconego i zmagającego się z biedą, zmuszonego do porzucenia marzeń o studiowaniu medycyny i zostaniu lekarzem, a następnie do zarabiania na życie jako korepetytor i guwerner – to tylko niektóre osobiste ścieżki z życia pisarza, które można zestawić z doświadczeniami pokolenia Marcina Borowicza i Cezarego Baryki, doktora Judyma czy Stasi Bozowskiej. Często prototypami jego literackich bohaterów byli bliscy przyjaciele, tacy jak Janek Machajski, albo cenione postaci życia publicznego, jak profesor medycyny, Tomasz Janiszewski. Na przełomie XIX i XX wieku mówiono o Żeromskim, że jest „sumieniem narodu polskiego”, bo pisał o sprawach ważnych i trudnych: rozliczał się z przeszłością kraju, wskazywał na bieżące problemy i nawoływał Polaków do aktywnego współdziałania. Jednocześnie działał na wielu polach. Dziś moglibyśmy go nazwać animatorem kultury, gdyż organizował szkoły, ochronki, biblioteki publiczne, pozyskiwał fundusze i aktywizował lokalną

społeczność. W przełomowych momentach historii angażował się także politycznie – na przykład po wybuchu rewolucji w 1905 roku wygłaszał płomienne mowy na wiecach w Lublinie. Wydaje się, że cytując z jego powieści „Wierna rzeka” – „dla Ojczyzny jest najpierwszy obowiązek Polaka, a dopiero na drugim miejscu stoi familia” – stanowił motto jego życia.

Może dlatego większość portretów Stefana Żeromskiego przedstawia go jako mężczyznę w podeszłym wieku, surowego i poważnego, zasmuconego problemami Polski. Taki też wizerunek powieściopisarza najczęściej prezentują polskie podręczniki szkolne. A przecież – zdaniem jego przyjaciela, pisarza i noblisty Władysława Reymonta – Żeromski był pełen pasji i energii, „szalonej woli życia” mimo przeciwności losu. Miał wiele zalet, ale także sporo wad, o których częściej pisał w swoich „Dziennikach” niż o zasługach wymienianych przez biografów. Podobnie jak jego literaccy bohaterowie był złożoną, niejednoznaczną osobowością – człowiekiem, który chętniej stawiał pytania, a rzadziej na nie odpowiadał, prowokując czytelników do podobnej refleksji. Na podstawie jego twórczości można postawić tezę, że powaga i surowość, które odmalowują portrety, skrywały wielką wrażliwość oraz delikatność Żeromskiego. Parafrazując fragment z „Ludzi bezdomnych” – tylko „z wierzchu jest pomalowany na kolor bagnetu”, a w środku wszystko jest kruche jak stearyna”.

SŁOWNICZEK

lektury obowiązkowe	książki z listy lektur, które uczniowie powinni przeczytać w ramach podstawy programowej wymaganej przez polskie Ministerstwo Edukacji Narodowej
klucz biograficzny	sposób interpretowania utworów poprzez odniesienie do biografii ich autora
puzzle z pamiętnika	określenie metaforyczne, oznaczające drobne fragmenty przeżyć, które razem tworzą większą całość
czasy zaborów	okres w historii Polski, kiedy została podzielona i okupowana przez państwa zaborcze (Rosję, Prusy, Austrię)
represje	prześladowania, surowe działania władz skierowane przeciwko jakiejś grupie lub jednostce
korepetytor	osoba udzielająca prywatnych lekcji
guwerner	osoba opiekująca się dziećmi i ucząca ich w domu
sumienie narodu	określenie kogoś, kto wyraża niepokoje moralne, wskazuje na problemy i potrzeby danej społeczności
ochronki	dawne określenie na placówki opiekuńcze dla dzieci, podobne do dzisiejszych przedszkoli lub świetlic
płomienne mowy	pełne pasji, żarliwe przemówienia
przeciwności losu	trudne okoliczności, niekorzystne sytuacje życiowe
stearyna	rodzaj substancji tłuszczowej (używanej do wyrobu świec), łatwej do stopienia lub uszkodzenia; tu: metafora kruchości i delikatności
przedwiośnie	okres między zimą a wiosną, tu: metafora odradzającej się Ojczyzny

I. Proszę zaznaczyć prawidłową odpowiedź.

1. Które dzieła autorstwa Stefana Żeromskiego zostały wymienione jako lektury obowiązkowe w polskiej szkole?
 - A. „Syzyfowe prace”, „Ludzie bezdomni”, „Przedwiośnie”, „Rozdziobią nas kruki, wrony” oraz „Siłaczka”.
 - B. „Ludzie bezdomni”, „Przedwiośnie”, „Wierna rzeka” i „Chłopi”.
 - C. „Syzyfowa praca”, „Chłopi”, „Siłaczka” i „Doktor Piotr”.

2. Jak określano Stefana Żeromskiego w kontekście jego roli w społeczeństwie polskim na przełomie XIX i XX wieku?
 - A. Nazywano go „sumieniem narodu polskiego”.
 - B. Mówiono o nim jako o „ojcu literatury sielankowej”.
 - C. Uznawano go za najbardziej kontrowersyjnego pisarza modernizmu.

3. Na czym polega „klucz biograficzny” w kontekście interpretacji twórczości Żeromskiego?
 - A. Na dostrzeganiu w literackich bohaterach elementów z biografii samego pisarza.
 - B. Na uznawaniu, że wszystkie postaci w utworach są całkowicie fikcyjne.
 - C. Na analizie wyłącznie tytułów dzieł bez uwzględniania życiorysu autora.

4. Co sprawiło, że młody Stefek musiał porzucić marzenia o studiach medycznych?
 - A. Utrata rodziców, bieda i konieczność zarabiania na życie jako korepetytor.
 - B. Zbyt wymagające egzaminy wstępne.
 - C. Bieda i brak odpowiednich szkół w jego rodzinnej miejscowości.

5. Jakim mianem moglibyśmy współcześnie nazwać Żeromskiego, biorąc pod uwagę jego działalność społeczną?
- A. Animatorem kultury.
 - B. Dyplomata i politykiem międzynarodowym.
 - C. Animatorem czasu wolnego pokolenia Młodej Polski.
6. Który cytat z powieści „Wierna rzeka” został wskazany w powyższej czytance jako motto życiowe Żeromskiego?
- A. „Dla Ojczyzny jest najpierwszy obowiązek Polaka, a dopiero na drugim miejscu stoi familia”.
 - B. „Człowiek jest zdolny do czynów wielkich i strasznych zarazem”.
 - C. „Nie ten żył najdłużej, kto wiele lat przeżył, lecz ten kto w życiu dokonał największych dzieł”.
7. Która z poniższych opinii na temat prawdziwej natury Żeromskiego została wypowiedziana przez Władysława Reymonta?
- A. Był pełen pasji i „szalonej woli życia” mimo trudności.
 - B. Odznaczał się całkowitą rezygnacją i niechęcią do działania.
 - C. Był surowy i poważny, smutny i skłonny do melancholii.
8. O czym częściej pisał Żeromski w swoich „Dziennikach”?
- A. O własnych wadach i słabościach.
 - B. O zasługach i sukcesach w działalności społecznej.
 - C. O plotkach z wielkiego świata.
9. Proszę dokończyć zdanie: Większość portretów Żeromskiego zamieszczonych w podręcznikach szkolnych przedstawia go jako człowieka...
- A. poważnego i zasmuconego.
 - B. radosnego i śmiejącego się.
 - C. gniewnego i surowego.

10. Proszę dokończyć zdanie: Narrator tekstu przekonuje, że pozorna powaga i surowość Żeromskiego skrywała...
- A. wielką wrażliwość i delikatność wewnętrzną.
 - B. brak autentycznego zaangażowania w sprawy społeczne.
 - C. fascynację sztuką i muzyką klasyczną
11. Proszę wskazać zdanie, które najtrafniej wyjaśnia użytą w czytance metamorfozę „puzzle z pamiętnika” Żeromskiego ?
- A. Układanie obrazka z rozsypanych elementów.
 - B. Połączenie różnych, drobnych fragmentów przeżyć w większą całość(tu: wizerunek pisarza)
 - C. Gra planszowa popularna XIX wieku.
12. W jakich czasach żył Stefan Żeromski?
- A. Na przełomie XVIII i XIX w.
 - B. Na przełomie XIX i XX w.
 - C. Na przełomie XX i XXI w.
13. Czym były „czasy zaborów” w historii Polski ?
- A. Epoką średniowiecza, gdy Polska rozbita była na dzielnice.
 - B. Okresem, w którym Polska była podzielona i okupowana przez państwa ościenne (Rosję, Prusy, Austrię).
 - C. Czasem spokoju i dobrobytu na przełomie XIX i XX wieku.
14. Dlaczego w tekście przywołano cytaty ze słowem „stearyna” jako metafory?
- A. Stearyna jest bardzo twardą substancją, którą trudno stopić, stąd analogia do empatycznej duszy pisarza.
 - B. Ponieważ stearyna symbolizuje kruchość i delikatność w opisywanym kontekście.
 - C. W XIX wieku stearyna była używana do wyrobu soli kuchennej, stąd analogia do soli ziemi.

Link do ćwiczenia interaktywnego:	https://wordwall.net/play/84564/398/591
Kod QR:	

II. Proszę wskazać synonimy wyrazu *pisarz*, ale tylko te odnoszące się do Stefana Żeromskiego.

aktor	autor	powieściopisarz
bajkopisarz	poeta	nowelista
twórca	literat	tekściarz
vloger	prozaik	beletrysta
prozator	noblista	mistrz pióra

III. Proszę wskazać wizerunki Stefana Żeromskiego.

IV. Proszę wyszukać wyrazy, które pojawiły się w przeczytanym tekście.

Q	J	P	U	Z	Z	L	E	B	N
R	G	U	W	E	R	N	E	R	O
Y	H	D	A	U	T	O	R	I	B
O	C	H	R	O	N	K	A	S	E
Z	S	U	M	I	E	N	I	E	L
R	E	P	R	E	S	J	E	K	O

V. Proszę połączyć określenia z definicjami:

	płomienne mowy	→	pełne pasji, żarliwe przemówienia
1	sumienie narodu	A	dawne określenie na placówki opiekuńcze dla dzieci, podobne do dzisiejszych przedszkoli lub świetlic
2	przeciwności losu	B	prześladowania, surowe działania władz skierowane przeciwko jakiejś grupie lub jednostce
3	ochronki	C	okres między zimą a wiosną, tu: metafora odradzającej się Ojczyzny
4	represje	D	trudne okoliczności, niekorzystne sytuacje życiowe
5	przedwiośnie	E	określenie kogoś, kto wyraża niepokoje moralne, wskazuje na problemy i potrzeby danej społeczności

VI. Proszę dokończyć zdania.

Twórczość literacka Stefana Żeromskiego była znana i podziwiana nie tylko w kraju, o czym świadczą (ile?) nominacje do Literackiej Nagrody

Mimo dominującej w jego literaturze tematyki społecznej i, wymagającej znajomości Polski i jej tradycji, to czytelnicy europejscy doceniali poruszanej przez Żeromskiego problematyki: aksjologii, konieczności dokonywania i pokonywania życiowych w obliczu zmieniającej się historii ludzkości.

Wyrazy do wyboru: zakupów, spraw, narodowej, demokratycznej, globalizm, wyborów, trudności, trzy, cztery, Nike, Nobla, historii, nauki, uniwersalność, dwa.

KLUCZ

- I. 1A, 2A, 3A, 4A, 5A, 6A, 7A, 8A, 9A, 10, 11B, 12B, 13B, 14B, 16A,D
- II. autor, powieściopisarz, twórca, literat, prozaik, prozator, beletrysta, mistrz pióra. *Wyjaśnienie:* pozostałe synonimy nie odnoszą się do typu twórczości S. Żeromskiego.
- III. A, D
- IV. Nobel, sumienie, represje, guwerner, puzzle, ochronka
- V. cztery, Nobla, narodowej, historii, uniwersalność, wyborów, trudności
- VI. 1E, 2D, 3A, 4B, 5C

Lucyna Sikorska

Józef Czechowicz – poeta z Lublina. Życie i twórczość

Józef Czechowicz był jednym z najważniejszych polskich poetów dwudziestolecia międzywojennego, przedstawicielem nurtu awangardowego charakteryzującego się odrzuceniem tradycji, eksperymentowaniem, nowatorstwem, odejściem od realizmu oraz posługiwaniem się groteską.

Urodził się 15 marca 1903 roku w Lublinie w rodzinie rzemieślniczej. Był czwartym dzieckiem Pawła i Małgorzaty z Sułków. W dzieciństwie mieszkał z rodzicami w suterenie przy ulicy Kapucyńskiej 3, w mieszkaniu służbowym ojca, który pracował jako woźny w Banku Handlowym. Po śmierci ojca w 1912 roku jego obowiązki przejęła matka poety.

Czechowicz uczęszczał do rosyjskojęzycznej szkoły elementarnej, później przeniósł się do nowo otworzonej szkoły polskiej, którą ukończył w 1917 roku. Zaraz potem rozpoczął naukę w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie. W 1920 roku podczas wojny polsko-bolszewickiej zgłosił się na ochotnika do wojska. Po zakończeniu działań wojennych kontynuował edukację w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie, a następnie w Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, który ukończył w 1929 roku.

Po studiach rozpoczął pracę jako nauczyciel. Pracował w Brasławiu, we wsi Słobódka na Wileńszczyźnie, a także we Włodzimierzu Wołyńskim oraz w Lublinie. Debiut literacki Czechowicza przypadł na rok 1923 – wtedy to na łamach czasopisma „Reflektor”, którego poeta był współtwórcą, ukazał się jego utwór prozatorski *Opowieść o papierowej koronie*, który dotyczy między innymi niespełnionej homoseksualnej miłości. Debiut poetycki Czechowicza datowany jest natomiast na rok 1927, kiedy to został wydany jego pierwszy tomik poezji „Kamień”, oceniony wysoko przez krytyków.

W roku 1930 ukazał się tomik „Dzień jak co dzień”, za który poeta otrzymał stypendium Funduszu Kultury Narodowej na wyjazd do Paryża. Z powodu złego stanu zdrowia (choroby oczu) wkrótce wrócił do kraju, do Lublina.

Po powrocie nie podjął już pracy jako nauczyciel. Został redaktorem dodatku literackiego do „Ziemi Lubelskiej”. W styczniu 1932 roku rozpoczął wydawanie „Kuriera Lubelskiego”, później zaś „Dziennika Lubelskiego”. W tym samym roku Czechowicz wraz z Franciszką Arnsztajnową założył Lubelski Związek Literatów, który miał skupiać wszystkich pisarzy i poetów z województwa lubelskiego.

W 1933 roku poeta przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował jako redaktor w wydawnictwie Związku Nauczycielstwa Polskiego, redagując pisma dla dzieci „Płomyk” i „Płomyczek”. W latach 1933–1934 był sekretarzem redakcji „Głosu Nauczycielskiego”. Współpracował również z czasopismami „Pion” i „Kamena”, publikując w nich wiersze, prozę artystyczną, dramaty oraz przekłady poezji słowiańskiej, francuskiej i angielskiej. Pracował również w dziale literackim Polskiego Radia.

Po wybuchu II wojny światowej poeta wrócił do rodzinnego miasta wraz z innymi pracownikami radia. Zginął 9 września 1939 r. podczas bombardowania Lublina. Czechowicz, znany ze schludności i pedanterii, przebywał wtedy w zakładzie fryzjerskim w kamienicy przy Krakowskim Przedmieściu 46. Jego ciało zostało rozpoznane dzięki małemu, czerwonemu słownikowi języka angielskiego, z którym poeta nigdy się nie rozstawał. Poeta zginął kilkaset metrów od rodzinnego domu, w okolicznościach łudzaco przypominających śmierć podmiotu lirycznego w wierszu *Żal* („ja bombą trafiony w stallach” – pisał bowiem poeta w 1939 roku). Utwór ten pochodzi z ostatniego, siódmego tomu „Nuta człowiecza” wydanego tuż przed śmiercią poety i stanowiącego podsumowanie jego drogi artystycznej.

Twórczość Czechowicza charakteryzuje się apokaliptycznymi wizjami i głębokim niepokojem o przyszłość cywilizacji. W swoich utworach poeta przedstawia wizje zagłady świata oraz klęskę ludzkości. Katastrofizmowi towarzyszy atmosfera niepokoju, zagrożenia i pesymizmu. Pojawiają się także wątki religijne i filozoficzne związane z poszukiwaniem sensu istnienia. Czechowicz opisuje również często swoją małą ojczyznę – Lubelszczyznę. W jego poezji widoczne są obrazy sennych miasteczek, wiejskich pejzaży oraz nostalgiczne wspomnienia z dzieciństwa. Stosuje przy tym poeta niezwykle oszczędny, lecz sugestywny język, który doskonale oddaje jego stany emocjonalne.

Na podstawie:

[https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Czechowicz_\(poeta\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Czechowicz_(poeta))

<https://culture.pl/pl/tworca/jozef-czechowicz>

II. Proszę uporządkować chronologicznie fakty z życia Józefa Czechowicza.

Śmierć ojca.	
Nauka w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie.	
Śmierć we wrześniu 1939 roku podczas bombardowania Lublina.	
Nauka w rosyjskojęzycznej szkole elementarnej.	
Dzieciństwo przy ul. Kapucyńskiej 3 w Lublinie.	
Powrót do Lublina po wybuchu II wojny światowej.	
Przeprowadzka do Warszawy.	
Przeniesienie do szkoły polskiej.	
Nauka w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie, a następnie w Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.	
Udział w wojnie polsko-bolszewickiej.	
Praca w charakterze nauczyciela.	
Debiut prozatorski i poetycki.	
15 marca 1903 roku – narodziny poety.	1
Praca w czasopismach oraz w dziale literackim Radia Polskiego.	
Działalność redaktorska.	
Stypendium w Paryżu.	

III. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

		P	F
0.	Józef Czechowicz urodził się w Warszawie.		X
1.	Poeta wychowywał się w rodzinie mieszczańskiej.		
2.	Rodzice Czechowicza pracowali jako kasjerzy w jednym z banków.		
3.	Poeta chodził do szkoły, w której nauka odbywała się w języku rosyjskim.		
4.	Podczas I wojny światowej poeta zgłosił się na ochotnika do wojska.		
5.	Po studiach Czechowicz pracował jako nauczyciel.		
6.	Pierwszy utwór prozatorski Czechowicza został opublikowany w czasopiśmie „Reflektor”.		
7.	Pierwszy tomik poezji Czechowicza nosi tytuł <i>Opowieść o papierowej koronie</i> .		
8.	W 1930 roku poeta wyjechał na stypendium do Francji.		
9.	Józef Czechowicz był współzałożycielem Lubelskiego Związku Literatów.		
10.	Poeta zginął podczas bombardowania Warszawy we wrześniu 1939 roku.		
11.	Ciało poety rozpoznano dzięki małemu czerwonemu słownikowi języka polskiego.		
12.	Ostatni tom poezji Czechowicza nosi tytuł „Nuta człowiecza”.		
13.	Twórczość Czechowicza jest przepełniona optymizmem i radością życia.		

IV. Opierając się na tekście, proszę wybrać właściwe dokończenie zdań.

0. Józef Czechowicz był przedstawicielem nurtu literackiego, który charakteryzował się
 - a. łamaniem reguł, poszukiwaniem ciekawych rozwiązań, nowoczesnym spojrzeniem, próbami zaintrygowania odbiorcy oraz przełamywaniem konwenansów.
 - b. odtwarzaniem codziennego życia bez upiększeń oraz przesady.
 - c. ukazywaniem surowych realiów życia, a także wpływu środowiska i dziedziczności na życie człowieka.
1. Po śmierci ojca obowiązki woźnego w Banku Handlowym
 - a. przejął Józef Czechowicz.
 - b. przejęła matka poety.
 - c. przejął brat poety.
2. Naukę w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie Czechowicz rozpoczął po ukończeniu
 - a. rosyjskojęzycznej szkoły elementarnej.
 - b. pedagogiki specjalnej.
 - c. powszechnej szkoły polskiej.
3. Pierwszy utwór prozatorski Czechowicz opublikował na łamach czasopisma
 - a. „Reflektor”.
 - b. „Ziemia Lubelska”.
 - c. „Kamień”.
4. Czechowicz otrzymał stypendium w Paryżu za tomik
 - a. „Kamień”.
 - b. „Dzień jak co dzień”.
 - c. „Nuta człowiecza”.
5. Poeta musiał przerwać pobyt we Francji z powodu
 - a. problemów zdrowotnych.
 - b. represji politycznych.
 - c. śmierci ojca.

6. Pierwszy tomik poezji Czechowicza
 - a. zyskał uznanie krytyków.
 - b. został wysoko oceniony przez czytelników.
 - c. został wysoko oceniony przez krytyków, ale nie zyskał uznania czytelników.
7. Czechowicz pracował w dziale literackim
 - a. Radia Lublin.
 - b. Radia Warszawa.
 - c. Polskiego Radia.
8. Podczas bombardowania Lublina 9 września 1939 roku poeta przebywał
 - a. w sklepie.
 - b. u fryzjera.
 - c. w redakcji czasopisma.
9. Czechowicz był osobą
 - a. pedantyczną.
 - b. konsekwentną.
 - c. spostrzegawczą.
10. „Żal” to tytuł
 - a. ostatniego tomu poezji Czechowicza.
 - b. wiersza z ostatniego tomu poety.
 - c. reportażu opublikowanego w jednym z czasopism.

V. Proszę połączyć wyrazy z tekstu z ich definicjami. Uwaga! Jedna definicja jest zbędna.

0. tradycja	A. fikcyjna postać w utworze poetyckim wypowiadająca swe przeżycia, przemyślenia
1. eksperyment	B. pesymistyczna postawa życiowa opierająca się na przeświadczeniu o nieuchronności zagłady współczesnego świata
2. nowatorstwo	C. rodzaj komizmu polegający na przejaskrawianiu świata przedstawionego i zestawianiu kontrastów; utwór literacki, muzyczny lub plastyczny oparty na takich zasadach; sytuacja, wydarzenie absurdalne
3. realizm	D. ogół obyczajów, norm, poglądów, zachowań itp. właściwych jakiejś grupie społecznej i przekazywanych z pokolenia na pokolenie
4. groteska	E. próba realizacji nowatorskiego pomysłu; doświadczenie naukowe przeprowadzone w celu zbadania jakiegoś zjawiska
5. dwudziestolecie międzywojenne	F. coś nowego; wprowadzanie czegoś nowego
6. rzemieślniczy	G. kierunek w literaturze i w sztuce; wierne odtwarzanie rzeczywistości w utworze literackim, w dziele sztuki
7. suterena	H. okres między pierwszą a drugą wojną światową
8. elementarny	I. wywierający silny wpływ na czyjeś myśli i czyjaś wyobraźnię
9. sugestywny	J. część budynku znajdująca się pod parterem, częściowo poniżej poziomu ziemi
10. podmiot liryczny	K. odnoszący się do rzemieślnika prowadzącego warsztat, jego pracy
11. katastrofizm	L. podstawowy
12. apokaliptyczny	M. tekst publicystyczny, audycja lub film będące opisem zdarzeń lub faktów opartym na autentycznym materiale
	N. tajemniczy, straszny

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/display?v=pavtdehxc25>

VI. Od podanych rzeczowników proszę utworzyć przymiotniki.

9. poeta	poetycki
10. awangarda	
11. tradycja	
12. realizm	
13. groteska	
14. edukacja	
15. eksperyment	
16. nauczyciel	
17. pedanteria	
18. schludność	
19. pesymizm	

VII. Proszę połączyć wyrazy z obu kolumn, aby powstały prawidłowe zwroty.

1. uczęszczać	J. naukę
8. przejąć	K. sensu istnienia
9. rozpocząć	L. podsumowanie
10. zgłosić się	M. wizję
11. poszukiwać	N. na ochotnika
12. stanowić	O. stypendium
13. przedstawić	P. obowiązki
14. otrzymać	Q. do kraju
15. wrócić	R. do szkoły

VIII. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty z poprzedniego zadania.

0. Na początku lat 80. Marek **uczęszczał do szkoły** podstawowej w Chełmie, później jednak przeprowadził się z rodziną do Zakopanego.
1. W przyszłym roku chciałabym wziąć długi urlop, ale nie ma nikogo, kto by
2. Po ukończeniu szkoły podstawowej Anna
..... w Państwowym *Liceum* Sztuk Plastycznych im. Józefa Chełmońskiego w Nałęczowie.
3. Kiedy dowiedziałem się, że do szkoły przyjeżdża grupa francuskich wolontariuszy, którym trzeba pokazać Warszawę,
4. Każdy człowiek, a także prawdziwej miłości opartej na wzajemnym zaufaniu, szacunku oraz przyjaźni.
5. Książka ta dotychczasowego dorobku profesora Jana Kowalskiego – naukowca i architekta.
6. Podczas targów elektronicznych jedna z międzynarodowych firm stylu życia wspomaganego przez nowoczesne technologie.
7. Jeden uczeń z naszej szkoły
Marszałka Województwa Lubelskiego za wybitne osiągnięcia w nauce.
8. Kiedy zarobił za granicą tyle pieniędzy, że stać go było na piękny dom i dobry samochód, zdecydował, że

- IX. Do podanych czasowników dokonanych proszę dopisać odpowiadające im czasowniki niedokonane.

zgłosić się	zgłaszać się
przejąć	
rozpocząć	
poszukać	
ukazać	
otrzymać	
wrócić	
przenieść się	
przedstawić	

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/display?v=pu8q9g9za25>

- X. Proszę uzupełnić poniższe zdania właściwą formą czasowników dokonanych lub niedokonanych z poprzedniego zadania.

0. Na eliminacje do znanego programu muzycznego **zgłosiło się** prawie trzy miliony uczestników.
1. Jutro nowy rząd oficjalnie władzę w Polsce.
2. Kolację wigilijną zawsze modlitwa, po której wszyscy dzielą się opłatkiem i składają sobie życzenia.
3. Unikatowych mebli do salonu warto na targach staroci.
4. Książka dzieje rodziny Winnych z podwarszawskiego Brwinowa.
5. Tydzień temu komendant Policji rozkaz uwolnienia tych manifestantów, którzy protestowali w centrum miasta.
6. Minęły już cztery miesiące od powodzi i sytuacja powoli do normy.
7. Ponieważ nie zdał egzaminu z matematyki, postanowił na inny kierunek studiów.

8. Autor problemy starzejącego się społeczeństwa i nawołuje do zmiany myślenia na temat życia i starości.

XI. Proszę połączyć wyrazy z obu kolumn, aby powstały prawidłowe wyrażenia.

2. mieszkanie	A. wojenne
3. szkoła	B. prozatorski
4. działania	C. służbowe
5. utwór	D. zdrowia
6. tomik	E. rodzinne
7. stan	F. ojczyzna
8. województwo	G. elementarna
9. miasto	H. poezji
10. dom	I. rodzinny
11. mała	J. lubelskie
12. wątki	K. istnienia
13. sens	L. religijne

KLUCZ

I.

15 marca 1903 roku – narodziny poety.
Dzieciństwo przy ul. Kapucyńskiej 3 w Lublinie.
Śmierć ojca.
Nauka w rosyjskojęzycznej szkole elementarnej.
Przeniesienie do szkoły polskiej.
Nauka w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie.
Udział w wojnie polsko-bolszewickiej.
Nauka w Seminarium Nauczycielskim w Lublinie, a następnie w Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.
Praca w charakterze nauczyciela.
Debiut prozatorski i poetycki.
Stypendium w Paryżu.
Działalność redaktorska.
Przeprowadzka do Warszawy.
Praca w czasopiśmie oraz w dziale literackim Radia Polskiego.
Powrót do Lublina po wybuchu II wojny światowej.
Śmierć we wrześniu 1939 roku podczas bombardowania Lublina.

II.1F, 2F, 3P, 4F, 5P, 6P, 7F, 8P, 9P, 10F, 11F, 12P, 13F.

III.1b, 2c, 3a, 4b, 5a, 6c, 7b, 8b, 9a, 10b

IV. 1E, 2F, 3G, 4C, 5H, 6K, 7J, 8L, 9I, 10A, 11B, 12N

V.1.awangardowy, 2.tradycyjny, 3.realistyczny, 4.groteskowy, 5.edukacyjny, 6.eksperymentalny, 7.nauczycielski, 8.pedantyczny, 9.schludny, 10. pesymistyczny

VI.1G, 2A, 3E, 4B, 5C, 6D, 7F, 8H

VII.1. przejął moje obowiązki, 2. rozpoczęła naukę, 3. zgłosiłem się na ochotnika, 4. poszukuje sensu istnienia, 5. stanowi podsumowanie, 6. przedstawiła wizję 7. otrzymał stypendium, 8. wróci do kraju

VIII. przejąć – przejmować, rozpocząć – rozpoczynać, poszukać – poszukiwać, ukazać – ukazywać, otrzymać – otrzymywać, wrócić – wracać, przenieść się – przenosić się, przedstawić – przedstawiać

IX.1. przejmie, 2. rozpoczyna, 3. poszukać, 4. ukazuje, 5. otrzymał, 6. wraca, 7. przenieść się, 8. Przedstawia

X.2G, 3A, 4B, 5H, 6D, 7J, 8E, 9I, 10F, 11L, 12K

Lubelszczyzna widziana oczami polskich pisarzy

Paulina Hołysz

„Strupin Duży”¹ (fragmenty)

Wiosko nasza, wiosko!
O, wiosko rodzinna!
Przez te lat trzydzieści
zrobiłaś się inna.

Byłaś kiedyś cała
słomą poszywana.
Dziś się błyszczysz blachą
i pół murowana.

Światło elektryczne
w całej wiosce świeci.
Szosa równiuteńka
Przez całą wieś leci. [...]

Ale ludziom pracy
mozołu nie szkoda,
żeby jeszcze z kranów
saczyła się woda².

¹ Rodzinna wieś autorki wiersza znajdująca się pod Chełmem, dawniej o charakterze rolniczym; obecnie jest to teren zurbanizowany (podmiejski).

² Wiersz pochodzi z książki Pauliny Hołysz *Wiersze jak moja dola*, Dzieła wszystkie, Tom I, wydanej przez Gminę Chełm w 2022 r.

Czas Herkulesów *(słowo od autora)*³

Będąc studentem zainteresowanym przedwojennym życiem literackim, znałem Chełm jedynie z listów Czechowicza [Józefa, poety lubelskiego] i książek, aż pewnej niedzieli przyjechałem do tego miasta po raz pierwszy. Przyjechałem [...] do Macieja Niebrzydowskiego, niedawnego kompana studenckich dyskusji zakrapianych [...]. Był [Chełm] jednak prawie jak sześćdziesiąt lat wcześniej [w listach Czechowicza].

Bal zaczął się w barze „na Krzywej” blisko rynku, jak podpowiada mi Maciek, lecz stoły bilardowe które śnią mi się do dziś, pasowałyby raczej do „Przystani” na Mickiewicza. Dość, że bardzo plastycznie zapamiętałem chmury tytoniowego dymu unoszące się w lokalu jeszcze po sobocie, co po latach wykorzystałem opisując lubelską „Wykwintną” [nazwa lubelskiej restauracji]. Nie pominęliśmy katedry ani cmentarza, co to, to nie! Chciałem też koniecznie do cerkwi, lecz mi to wyperswadowano, z całą bezbożnością. Zakończyliśmy, o ile dobrze pamiętam, w „Misiu” niedaleko dawnej Katowskiej, w tym samym pubie, w którym parę lat później na zlecenie „Chrypy” gangsterzy pomyłkowo zastrzelili dwóch maturzystów. Jakże zatem mógłbym puścić Chełm w niepamięć, kiedy już zostałem zawodowym autorem powieści kryminalnych! [...]

Później Chełm roztropnie omijałem, jeżdżąc nad Bug, lecz za każdym razem wielkie wrażenie robiła na mnie najpierw tajemnicza wieża w Stołpiu, a zaraz Górka Katedralna wyrastająca z oddali jak przystało na średniowieczną fortecę. Chociaż w II RP [w czasach przed II Wojną Światową] w książkach telefonicznych Chełm nazywano Chełmem Lubelskim, to ów magiczny widok z drogi E 373 uzmysławia, dlaczego w XIII wielu Lublin był bardziej chełmskim, niż na odwrót. Zresztą także w dwudziestoleciu międzywojennym miasto nad Uherką, zepchnięte do rangi powiatowego zadziwiało mnie liczbą czasopism w przeliczeniu na głowę mieszkańca [...]. „Zwierciadło” i „Kronika Nadbużańska” [...] „Protokół Mędrców Syjonu”,

³ Jest to słowo od autora kryminału, którego akcja dzieje się w przedwojennym Chełmie. Autor opisuje swoje wrażenia z wizyt w mieście.

„Kamena” – mające swój rodowód w Chełmie, jedno z najdłużej wychodzących (1933-1993) pism literackich w Polsce. Założyli je z własnych oszczędności K.A. Jaworski i Zenon Wiśniewski, tutejsi nauczyciele, lecz oprócz grafomanów publikowano tu m.in. Brunona Schulza i niekiedy młodego Czesława Miłosza, a wiele lat później młodego gniewnego Edwarda Stachurę. Do niedawna pismo wegetowało jako strona WWW, dziś nie ma i tego. Może dobrze, wszystko musi kiedyś umrzeć.

Szkoda natomiast, aby obumierał Chełm – miasto położone przepięknie, a dla turystów ceniących sobie naturalny urok bez wysztafirowania i dobrą gęsinę**⁴ wprost wymarzone – chociaż fakt faktem: gdy byłem tam podczas prac dokumentacyjnych do powieści i zadzwoniłem do Maćka Niebrzydowskiego, aby w wersji minimum odwzorować pijacką procesję sprzed dwudziestu lat, spotkała mnie przykra niespodzianka. [...] chełmskie śródmieście zasypiało tak samo jak przed wojną, wraz z zamknięciem sklepów i urzędów. Na rynku nie było nawet luftmenschów, tylko w promieniach zachodzącego słońca dwóch młodych ludzi wyklócało się o dług honorowy. Przy Pocztovej przed restauracją kelnerki paliły papierosy⁵.

– A są tu jeszcze dobre knajpy? – zapytał mnie przez telefon Maciek, chociaż z nas dwóch to on był miejscowy.

– Knajpy są, tylko ludzi nie ma – odpowiedziałem.

Miłe kelnerki, które miałem akurat, zaśmiały się perliście.

Ja zaś poszedłem w Hrubieszowską ku dawnej bramie Szpitala Miejskiego, w którym później w powieści Zyga Maciejewski i doktor Fuhrman rozmawiali jak sępy nad trupem. Dziś jest tam hotel⁶, w którym zamieszkałem, bo jako pisarz lubię chodzić tymi samymi ścieżkami, co moi bohaterowie. [...]

⁴ W 2018 r. do Chełma przyjechała znana restauratorka Magda Gessler realizująca program telewizyjny *Kuchenne rewolucje*. Wykreowała ona jedną z chełmskich restauracji „Gęsie sprawki”, gdzie podawana była gęsina.

⁵ Chodzi o nieistniejącą już restaurację „Sto Pociach”.

⁶ Obecnie „Hotel Duet”.

I. Na podstawie wiersza i zdjęć⁷ proszę przyporządkować wypowiedzi charakteryzujące dawną i współczesną wieś.

	Dawna wieś	Współczesna wieś
		
Domy pokryte słomą	X	
Dostęp do wody i kanalizacji		
Budowane szkoły i świetlice		
Brak elektryczności		
Woda ze studni		
równe, asfaltowe drogi		
Drewniane chaty		
Murowane domy		

⁷ Zdjęcia pochodzą z archiwum autora.

II. Na podstawie wiersza proszę uzupełnić tekst wyrazami z ramki.

*warunki, blachą, latarnie, wody, sklep, **mieście**, dróg*

Dawniej na wsi panowały inne warunki niż w **mieście**¹ Nie było asfaltowych², elektryczności ani dostępu do bieżącej³. Dziś jest inaczej. Panują dobre⁴ do życia. Każdy dom jest wymurowany i pokryty⁵. Na ulicach montowane są uliczne⁶. W każdej wsi jest⁷, kościół, a nawet bank.

III. Proszę połączyć pasujące wyrazy.

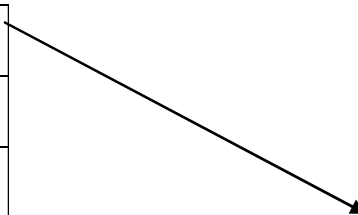
1	woda
2	równa
3	rodzinna
4	pracowici
5	światło
6	blacha

elektryczne	
droga	
błyszcząca	
z kranu	1
wieś	
ludzie	

IV. Proszę połączyć synonimy (wyrazy bliskoznaczne).

szosa
praca
inna
błyszcząć
lecieć
ludzie

odmienna
lśnić
osoby
robota
szybować
ulica

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:
<https://learningapps.org/watch?v=ppc6bxmpn24>

V. Proszę znaleźć 6 wyrazów, które wystąpiły w wierszu.

u	d	i	t	s	j	k	i	a	w	v	e	a	c	a	v
a	y	y	t	b	r	o	d	z	i	n	a	c	m	n	w
k	a	z	r	l	u	d	z	i	e	g	n	z	a	p	f
s	ł	o	m	a	l	h	l	f	ś	w	i	a	t	ł	o
h	s	e	b	c	q	j	y	y	z	c	k	l	x	w	p
x	s	c	r	h	s	y	k	o	w	n	u	i	j	s	l
s	e	f	m	a	r	a	m	i	a	z	w	r	i	e	m

1. **wieś**
2. **ludzie**
3. **blacha**
4. **rodzina**
5. **światło**
6. **słoma**

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/watch?v=p25998yhn24>

VI. Proszę przeczytać tekst Marcina Wrońskiego i wskazać, która odpowiedź jest prawdziwa, a która fałszywa.

	Prawda	Fałsz
Autor tekstu pamiętał z Chełma gęsty, tytoniowy dym z knajpy.	X	
Autor tekstu jest autorem powieści kryminalnych.		
Autor tekstu później odwiedził Chełm, jadąc nad rzekę Bug.		
Autor tekstu przyjechał kiedyś do Chełma do kolegi ze studiów.		
Autor tekstu odwiedził Chełm 5 razy.		
Autor tekstu przyjechał zbierać materiały do swojej książki naukowej		
Autor tekstu przyjechał zbierać materiały do swojej powieści kryminalnej.		

VII. Na podstawie tekstu Marcina Wrońskiego proszę uzupełnić zdania wyrazami z ramki.

znajduje się, telefonicznych, rzeką, dawniej, wieża, **części**, pism

Chełm to miasto we wschodniej **części**¹ Polski, położone nad² Uherką. Pod Chełmem znajduje się tajemnicza³ w Stołpiu. W centrum miasta⁴ Górka Katedralna.⁵ Chełm był nazywany w książkach⁶ – Chełmem Lubelskim. Wydawana tu była „Kamena” – jedno z najdłużej wydawanych⁷ literackich w Polsce.

VIII. Proszę uzupełnić zdania odpowiednią formą wyrazu *rzeka*.

rzeka, rzece, rzeką, rzekę, rzece, rzeki

.....¹ Uherka płynie przez Chełm.

Siedzimy nad² Uherką.

Kąpiemy się w³ Uherce.

Wchodzimy do⁴ Uherki.

Widzę⁵ Uherkę.

Pisałam Ci w liście o⁶ Uherce.

IX. Proszę dopasować do nazwy ulicy lub miejsca sytuację opisaną przez autora tekstu.

ul. Mickiewicza	bar, w którym był kiedyś z kolegą
ul. Krzywa	spotkał śmiejące się kelnerki
ul. Pocztowa	znajduje się wspomniany w tekście bar „Przystań”
Stołpie	hotel, w którym mieszkał autor tekstu
ul. Hrubieszowska	miejsowość, w której znajduje się wieża

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/watch?v=p5qcyg65v24>

X. Proszę połączyć wyrazy z ich definicjami.

*dyskusja, **powieść**, książka, sklep, hotel, szpital*

1. Powieść	– gatunek literatury opisujący złożony ciąg zdarzeń
2.	– dokument piśmienniczy zawierający zapis ludzkich myśli
3.	– miejsce, w którym można kupić różne towary
4.	– rozmowa, jeden ze sposobów wymiany poglądów
5.	– budynek do czasowego pobytu osób zatrzymujących się w danej miejscowości
6.	– zakład lecznictwa, w którym bada się i leczy ludzi

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia:

<https://learningapps.org/watch?v=pc29jds4c24>

KLUCZ

I. Dawna wieś: domy pokryte słomą, brak elektryczności, woda ze studni, drewniane chaty;

Współczesna wieś: dostęp do wody i kanalizacji, budowane szkoły i świetlice, równe asfaltowe drogi, murowane domy

II. miście, dróg, wody, warunki, blachą, latarnie, sklep

III. woda z kranu, równa droga, rodzinna wieś, pracowici ludzie, światło elektryczne, blacha błyszcząca

IV. szosa – ulica, praca – robota, inna – odmienna, błyszczyć – lśnić, lecieć – szybować, ludzie – osoby

V.

u	d	l	t	s	j	k	l	a	w	v	e	a	c	a	v	1. wieś
a	y	y	t	b	r	o	d	z	i	n	a	c	m	n	w	2. ludzie
k	a	z	r	l	u	d	z	i	e	g	n	z	a	p	f	3. blacha
s	l	o	m	a	l	h	l	f	ś	w	i	a	t	l	o	4. rodzina
h	s	e	b	c	q	j	y	y	z	c	k	l	x	w	p	5. światło
x	s	c	r	h	s	y	k	o	w	n	u	i	j	s	l	6. słoma
s	e	f	m	a	r	a	m	i	a	z	w	r	i	e	m	

VI. prawda, prawda, fałsz, prawda, fałsz, fałsz, prawda

VII. 1. części, 2. rzeką, 3. wieża, 4. znajduje się, 5. dawniej, 6. telefonicznych, 7. pism

VIII. 1. rzeka, 2. rzeką, 3. rzece, 4. rzeki, 5. rzekę, 6. Rzece

IX. ul. Mickiewicza – znajduje się wspomniany w tekście bar „Przystań”; ul. Krzywa - bar, w którym był kiedyś z kolegą; ul. Poczтова - spotkał śmiejące się kelnerki; Stołpie - miejscowość, w której znajduje się wieża; ul. Hrubieszowska - hotel, w którym mieszkał autor tekstu

X. 1. powieść, 2. książka, 3. sklep, 4. dyskusja, 5. hotel, 6. szpital

